

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: **KIS ADOLF.**

TÁRSSZERKESZTŐK: **Dr. STEIN FÜLÖP** és **Dr. HAHN DEZSŐ.**

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Javaslatok az ólommérgezések elhárítására.

Irta: **dr. Helier Farkas** műegyetemi m. tanár.

A laikus előtt, aki az egyes iparágak technológiájával ép oly kevésbé ismerős, mint az egyes tárgyak előállításánál használt anyagoknak az emberi testre gyakorolt hatásával, első pillanatra talán érthetetlennek tetszik az a nagy jelentőség, melyet ujabban az ipari mérgezéseknek tulajdonítunk. Még azok előtt is, akik munkásvédelemmel foglalkoznak, nem ritkán, kivált néhány évvel ezelőtt még nem állott kellőképp előtérben az a fontosság, melyet az ipari mérgek káros hatásának az elhárítására irányuló törekvések megérdemelnek. A szociálpolitikával legkomolyabban foglalkozó munkák is hidegen mentek el általában az ipari mérgezések kérdése mellett, részben azok jelentőségét és nagy elterjedtségét fel nem ismerve, részint pedig nem lévén eléggé tudatában annak, hogy ezen mérgezések ellen céltudatos és a konkrét viszonyokkal számoló küzdelem szép sikerre nyújthat kilátást.

Az intenzivebb munkához a huszadik század beköszöntésével látó Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete egyik legfontosabb eredményét épen ezen ipari mérgezéseknek és az ellenük folytatandó küzdelemnek a szociálpolitikai érdeklődés középpontjába való helyezésében kell találnunk. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete legelső lépései az ipari mérgezések elleni küzdelmet illették és ez az egyesület kezdettől fogva oly terjedelemben karolta fel az ipari mérgezések kérdését, hogy megalakulásában már csak azért is a munkásvédelem egy új korszakának a kezdetét kell látnunk.*) És az ipari mérgek hatása oly intenzív, oly széles körökre kiható, az előidézett eredmények oly szomorúak, hogy a közvélemény figyelmét egyszer erre a területre fordítva, egyszerre a szociálpolitikai törekvések közül első helyre került az ipari mérgezések elleni küzdelem.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete két igen fontos ipari mérge pusztító hatása ellen indított első sorban küzdelmet: a phosphor és az ólom áldozatai felé fordította figyelmét. Az elsőre vonatkozólag aránylag rövid idő alatt sikerült is igen szép eredményt elérni. Arra a borzasztó pusztításra, melyet a gyufagyártásban felhasznált fehér (sárga) phosphor előidéz, egyszer fel lévén hívva a közfigyelem, a művelt nemze-

*) Az ipari mérgekkel foglalkozó kapacitások tollából *Stephan Bauer* szerkesztésével egy kitűnő munkát adott ki az egyesület: »Gesundheitsgefährliche Industrien« címen. (Jena 1903.)

tek közvéleménye hangosan szólalt meg, követelvén, hogy mielőbb alkalmazást nyerjen az az egyetlen mód, mely a szörnyű bajt, a phosphornekrozist elhárítani képes és a melyet a Törvényes Munkavédelem Nemzetközi Egyesülete jelölt meg mint ilyent: hogy a fehér (sárga) phosphornak a gyufagyártásnál való eltiltása megtörténjék. 1906-ban Bernben létre is jött az erre vonatkozó nemzetközi egyezmény és így a phosphor-kérdés megoldást nyert volna, ha egyes nemzeteknek — köztük tudvalevőleg Magyarországé is — az egyezménytől való távolmaradása nem tartaná máig is napirenden ezt a kérdést.

Nem ilyen egyszerű az az út, mely az ólomkérdés megoldásához vezet. Itt kezdettől fogva másképp állott a dolog. Nem egy iparágról van szó, mint a phosphoros gyufák gyártásánál, hanem az ólom igen sok iparágban nyer alkalmazást. Ólommal dolgozik a mázolóipar, melynek festékei nagyrészt ólmot tartalmaznak. A nyomdásziparban az ólomból készült betűk útján kerül a munkás testébe a mérég. Egy magyar orvos, *dr. Chyzer Béla* pedig kimutatta egy a külföldön is figyelmet keltett és a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének 1908. évben Luzernben tartott nagygyűlésén bemutatott értekezésében, hogy az agyagiparban az edények mázzal való bevonása is legnagyobb részben ólmot tartalmazó és a munkás egészségét magas fokban veszélyeztető mázzal szokott történni. Így tehát már csak az érdekelt iparágak nagy számánál fogva is sokkal bonyolultabb az ólom elleni küzdelem, mint a phosphor ellen indított harc. Hozzájárul ehhez az is, hogy a fehér (sárga) phosphornak a gyufagyártásánál való alkalmazása könnyen elkerülhető. A finomabb, svédgyufák a phosphort oly vegyületben tartalmazzák, mely a munkások egészségét nem veszélyezteti. Másképp áll a dolog ismét az ólomnál. Bár, amint arra mindjárt rátérünk, épen a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének az anyaggyűjtése több irányban a munkások egészségét és életét veszélyeztető ólomnak a nélkülözhetőségét megállapította, mégis vannak iparágak, melyekben ma még legalább is igen nehéz volna az ólmot nélkülözni. Ezért egyszerűen a tilalom álláspontjára helyezkedni az ólomnál, mint ahogy a phosphornál történt, csak pium desiderum maradna, de a törvényhozások részéről általában elfogadásra ma nem számíthatna egy ily indítvány.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete, mely a reális munkára helyezi a súlyt, nem is választhatta azt a kényelmes utat, hogy egyszerűen az ólom felhasználásának a fent jelzett iparágakban való tilalmát javasolja. Gondosan meg kellett állapítani előbb, hogy mily mértékben volna egy ily tilalom feltétlenül szükséges és nem lehetne-e kevésbé radikális eszközzel is célt érni, mely ép ezért inkább számíthat gyakorlati alkalmazásra. Erre való tekintettel máig is tartózkodott az egyesület attól, hogy egyszerűen az ólom használatának a tilalma mellett foglaljon állást, hanem az érdekelt egyes iparágak viszonyainak külön-külön való alapos tanulmányozásához látott.

Ez igen széleskörű alapon történhetett, mert az egyesület a legtöbb polgárosult országban nemzeti osztálylyal bír és így a vizsgálatok ezekben az országokban párhuzamosan folyhattak. Már az 1904. évi baseli nagygyűlés is foglalkozott az ólomkérdéssel, az 1906. évi (IV.) genfi nagygyűlés pedig határozatában utasította a nemzeti osztályokat, hogy az ólomkérdésben szakelőadókat jelöljenek meg, akik a szóbjövő iparágak és saját országuk fennálló törvényes és rendeleti szabályainak alapos ismerete alapján tegyenek előterjesztést arra nézve, hogy mikép vélik az ólomkérdést megoldhatónak.

Érdekesnél érdekesebb jelentések érkeztek be, melyek között, amint már említettük, a magyar osztálynak *Chyzer Béla* tollából kikerült előadómánya is előkelő helyet foglalt el¹⁾. Sajnos túlságosan is előkelőt, mert

¹⁾ A magyar agyagiparban előforduló ólommérgezésekről. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének kiadványai 5. sz. Budapest, 1908.

Magyarországból a háziiparként üzött agyagiparból *Chyzer* szorgalmas és ügyes adatgyűjtése oly rendkívüli dolgokat tudott a külföldnek bemutatni, melyek szomorú nevezetességet kölcsönöztek az egyébként is igen szépen elkészített magyar jelentésnek. A szakértők véleményei, melyek magukban egy érdekes kis könyvtárt alkotnak az ólomkérdésre vonatkozólag, még határozottabban kidomborították annak a különböző elbánásnak a szükségét, melyben az ólomkérdés az érintett egyes iparágakat illetőleg kíván. Már az 1908. évi (V.) luzerni nagygyűlésen az előadmányok alapján teljesen tisztában volt az egyesület azzal, hogy bár mindenestre a legeszményibb állapot az agyagiparban és a polygraphiai iparban is az ólom alkalmazásának az eltiltása volna, mert ez által az ólommérgezések legbiztosabb elhárítása volna elérhető, erről ezekben az iparágakban, legalább is egyelőre nem lehet szó. Az agyagipart illetőleg a luzerni tárgyalások alkalmával történt ugyan utalás arra, hogy kivált Angliában, hol a nők is részt vesznek az ólom elleni küzdelemben és széleskörben nem vásárolnak ólomot tartalmazó mázzal ellátott edényt, már 20 gyár van, melyben minden már ólommentes, mégis egyelőre a szükségelt máznál az ólom mellőzhető volta feltétlenül ki nem mondható. Hasonlóképp nyilatkozott a luzerni nagygyűlés a mázolóipart illetőleg is. Itt megállapította ugyan egyhangúlag, hogy a belső falak festésénél az ólmos festékek kétségtelenül minden hátrány nélkül mellőzhetők, de arra nézve még nem lehet határozott nyilatkozatot tenni, hogy a külső falak festésénél sincsen szükség ólomot tartalmazó festékekre.

Ezen eredményekhez képest elég tartózkodók is a luzerni nagygyűlésnek az ólomkérdésre vonatkozó határozatai. A mázolóipart illetőleg egyelőre csak kívánságot fejezett ki arra vonatkozólag a nagygyűlés, hogy belső falak festésénél az ólomfestékek mellőztessenek, az egyéb tárgyak és a külső falak festését illetőleg a kormányoknak arra való felkérését határozta el, hogy végeztesse kisérleteket ezen esetekben az ólomfestékek mellőzhető voltára vonatkozólag. Azt azonban a luzerni nagygyűlés feltétlenül kimondandónak tartotta, hogy az ólomot tartalmazó festékek mint ilyenek, megjelöltesse és hogy az ily anyagok mérges volta is az azokat tartalmazó edényeken feltüntettessék. Az agyagipart és a sokszorosító ipart illetőleg a luzerni határozatok egy részt a már akkor is határozottsággal megállapítható reális kívánalmak megjelölésére, másrészt pedig arra törekedtek, hogy a széleskörű adatgyűjtés eszközlése után már most a kérdés tárgyalása az állásfoglalás előkészítésére alkalmas szűkebb mederbe tereltesse. Ehhez képest a nagygyűlés mindkét iparágat illetőleg egy-egy szűkebb szakbizottságot küldött ki, hogy a VI. nagygyűlés részére, mely a f. év őszén fog Luganóban megtartatni, az összegyűlt óriási anyag feldolgozásával megállapítsa a bizottság azokat az intézkedéseket, melyek úgy az egyik, mint a másik iparágban az ólomokozta bajokat csökkenteni és lehetőleg megszüntetni alkalmasak. Úgy a sokszorosító mint az agyagipart illetőleg bizonyos, hogy már az akkori nagygyűlés előtt is tisztán álló alapelveket állapítanak meg a luzerni határozatok.

Mindkét bizottság, az agyagiparral foglalkozó és a sokszorosító iparra vonatkozólag kiküldött, egyaránt munkához is látott és ezen bizottságok munkálatainak eredményeképp ma, mint a f. évi nagygyűlés elé tárgyalás végett terjesztendő anyag, formába öntve, rendelkezésre állnak azok az intézkedések, melyekről beható tanulmányozás valószínűvé teszi, hogy az ólomokozta bajokat e két iparágban tetemesen csökkenteni alkalmasak volnának.

Bizonyos tekintetben természetesen a kerámiai és sokszorosító iparra nézve megállapított alapelvek közös csapáson haladnak, mert sajnos az ipari mérgek elleni küzdelem ma még oly fejletlen és az ily mérgekkel érintkezésbe jövő munkásság a műveltség oly alacsony színvonalán van általánosságban, hogy bizonyos elemi követelmények teljesítéséről sincs

gondoskodva. A tisztaság, a mérges anyaggal bánás után való alapos tisztogatása a testnek, továbbá a munkahelyiségekben az étkezéstől és dohányozástól való tartózkodás oly elemi követelmények, melyek minden ipari mérgeg elleni küzdelemnek az első lépcsői. Csak természetes, hogy a szóban forgó bizottságok részéről megállapított alapelvek ezeket a követelményeket ép oly kevésbé nélkülözheték a sokszorosító iparnál, mint az agyagiparra vonatkozólag. Hasonlóképp áll a dolog a munkásruhák használatát illetőleg is, mert azt a nagy jelentőséget, mely a munkánál használt ruhának az otthonban és általában a munkán kívüli mellőzéséhez fűződik, a munkás ép oly kevésbé fogja fel, mint a munkaadó, aki a ruhák beszerzését felesleges költségnek tartja, míg a munkás kényelmi szempontból és tudatlanságánál fogva mellőzi azokat. Még egy pontban találkoznak a két iparágra vonatkozólag megállapított alapelvek. Ez a női és gyermekmunka kiküszöbölésére irányuló törekvés az oly munkáknál, melyek közvetlenül a mérgeggel való érintkezést tételeznek fel. Így a sokszorosító iparra vonatkozólag az a kívánalom állapított meg, hogy női munkások egyáltalában, fiatalok pedig 18. évük betöltése előtt ne legyenek az oly munkáknál alkalmazhatók, amelyek az ólommal vagy annak ötvözetével való érintkezéssel járnak. Kivételt a javaslat e tekintetben csak annyiban tesz, amennyiben megengedi, hogy nőket a munkásruhák tisztítására alkalmazhassanak, a 18 éven aluli munkásoknak az alkalmazását pedig annyiban ugyancsak megengedi, amennyire azt a tanoncképzés célja megkívánja. Egészen ily alapon kívánja a javaslat a kerámiai iparban is szabályozni a kérdést. Mindazon munkáknál, melyek a munkást a nem »kevésbé veszélyes«-nek minősített ólomtartalommal bíró anyagokkal érintkezésbe hozzák, egyáltalában mellőzendőnek tartja a női munkát, valamint a 18 éven aluli munkások alkalmazását is és az utóbbiaknak a jelzett munkáknál való foglalkoztatását csak annyiban engedi meg, amennyire ezt a tanoncképzés feltétlenül szükségesnek tünteti fel.

Egyébként természetesen a szóbanforgó két iparág különböző rendszabályokat kíván az ólom elleni küzdelemben.

A sokszorosító ipart illetőleg a javaslat ezeket a következőkben állapítja meg. Az ólommal a munkást érintkezésbe hozó munkák tágas helyiségben végzendők, melyekben minden munkásra legalább 15 m³ légtérnek és 3 m² területnek kell esnie. A helyiségeknek legalább is 3 m. magasnak kell lenniök. Megkívánja a javaslat azt is, hogy a szóbanforgó munkák végzésére, ha azok porképződéssel vagy magasabb hőfok előidézésével kapcsolatosak, a többitől elkülönített munkahelyiségek használtassanak. Egyáltalában a legnagyobb súlyt kell arra helyezni, hogy a főképp a szedőszekrényekben felhalmozódó ólompor ne gyűlhessen nagyobb mennyiségekben össze és ne inficiálja az egész munkahelyiséget. Ezért szükséges az, hogy a kérdéses munkálatok végzésére használt helyiségekben legalább is 2 m. magasságig mosható, sima, világos máz vagy burkolat alkalmaztassék (deszkáknak e helyett a falra szögezését a por megmaradása folytán mellőzendőnek tartja a javaslat), mi által gyakori tisztogatással elkerülhető az ólompor a helyiségekben való felhalmozódása. A helyiségek tisztogatását illetőleg a magyar szakértő, *dr. Friedrich Vilmos* javaslatára a bizottság kimondotta, hogy azt csak a munka elvégzése után szabad eszközölni, mert másképp a felkavart por a munkásokra ártalmas lehet. Legalább is hetenkint egyszer alaposan kell a munkahelyiségeket tisztogatni. Nagy súlyt helyez a javaslat arra, hogy az ólompor a szedőszekrényekben való igen gyakori felhalmozódása elkerültesse. Ezért kimondja, hogy a szedőszekrényeknek vagy közvetlenül a padlón kell feküdniök, vagy pedig legalább is 20 cm. köznek kell a padló és a szekrényeket tartalmazó állvány között lenni. A szedőszekrények tisztítása pedig, legalább is 3 hónaponként eszközendő és pedig nagy vállalatoknál porszívó segítségével. Természetesen arra is kellett a bizottságnak gondolnia, hogy az általánosan elterjedt hely-

telen gyakorlatot meggátolja, mely szerint a tanoncokat használják erre a felette veszélyes munkára. Ennek megfelelően ki is mondja, hogy ez feltétlenül mellőzendő.

Még több fontos és üdvös rendelkezést is tartalmaz a javaslat, de ezek közül még csak egyet akarunk kiemelni, melynek egyes iparágon túlterjedő elvi jelentősége van. Ez az orvosi vizsgálatnak a tanoncok felvétele előtt való kötelezővé tétele. Külön tanulmány keretében való méltatást érdemel ez az intézkedés a javaslatnak, mert az orvos véleményének a pályaválasztás előtti kikérése óriási bajoknak vehetné elejét és a lakosság elcsenevészedését nagyban meggátolhatná, megakadályozván, hogy az egyes iparágakban a munkást fenyegető veszélyekkel szemben minden ellenállóképességet nélkülöző egyének keressék fel éppen ezeket az iparágakat.

A kerámiai iparban nem lehetett olyan egyszerűen megállapítani a követendő rendszabályokat. Itt ugyanis aszerint, amint különböző a máznak az ólomtartalma, eltérő a veszélynek a foka is, melynek a munkások ki vannak téve és így az óvintézkedések is különböző mértékben válnak szükségessé. A használt máz ólomtartalma alapján ép ezért mindenekelőtt három csoportba osztja a javaslat az üzemeket. Az elsőbe azok tartoznak, melyek ólommentes mázzal dolgoznak, értvén ez alatt az oly mázat, amely nem bír nagyobb ólomtartalommal, mint amilyen a felhasznált anyagoknak ólommal való érintkezésbe jutása mellett technikailag el nem kerülhető. »Kevésbé veszélyes ólomtartalmú« mázak fogalma alá soroltatnak azok, amelyek égetlen állapotban más ólomvegyületet, mint ólomfényt (Bleiglanz) nem tartalmaznak, továbbá azok a mázak, melyek égetlen állapotban 2⁰/₀ ólomnál többet nem tartalmaznak és végül az olyan fritta máz, mely az u. n. Thorpe-féle próbánál száraz súlyának 2⁰/₀-ánál nem nagyobb mennyiségű oldható ólmot (ólomoxidot) ad. Minden egyéb máz a veszélyes ólomházak csoportjába tartozik.

Az ólommentes mázzal dolgozó üzemekben különös óvintézkedésekre szükség nincsen. Csak arról kell gondoskodni, hogy az iparfelügyelet állandóan ellenőrizhesse az üzemeket és az azokban felhasznált mázak ólomtartalmának a fentjelzett minimális fokot túl nem haladó voltáról meggyőződjék.

Már a fenti osztályozás szerint ólomtartalmúnak jelzett mázat felhasználó üzemek különös óvintézkedésekre szorulnának, melyek közül ismét ki kell emelnünk azt a követelményt, hogy a munkások 3 havonként a vállaltól független orvos részéről megvizsgálandók és az ezen vizsgálatnál betegnek talált munkások az orvos által meghatározandó időre az ólommal való dolgozástól eltiltandók. Elvi jelentőségénél fogva ugyancsak nagy fontosságú annak a követelménynek a felállítása, melynél fogva a munkás megbetegedése esetén a munkaadó köteles a munkásnak, ha az nem kap oly munkásbiztosító pénztárnál tartásdíjat vagy kárpótlást, melybe a munkaadó is járulékot fizetett, a megbetegedésével szenvedett veszteségért kárpótlást fizetni. A rendes bérének megfelelő bér fejében munkára való alkalmazás is ily kárpótlásnak tekintendő. Ebben a követelményben az a fontos elv nyer kifejezést, melyet *dr. Friedrich Vilmos* nálunk a phosphornekrosist szenvedett munkásokra vonatkozólag megvalósítandónak jelzett a phosphor kérdésre vonatkozólag írt munkájában, hogy t. i. a méreggel dolgoztató munkaadó ne tehesse magát egyszerűen túl azon a pénzben ki sem fejezhető bajon, melyet a munkásának egészsége aláadásával okozott, ahogy ez ma a társadalmi lelkiismeret legkisebb felzúdulása nélkül történik, hanem hogy legalább is annyira köteleztessék, hogy az általa munkaképtelenné vált munkást ne hagyja éhen veszni és nélkülözni ép akkor, amidőn annak teste jobb táplálékot és gondos ápolást kíván. A javaslat megkivánja azt is, hogy az ólommal dolgozó üzemekben az ólom veszélyességét ismertető hirdetések is közzététessenek.

Az oly üzemekben, melyek ezen »kevésbé veszélyes ólomtartalmú«

mázokkal dolgoznak, még a következőket kívánja a javaslat. A női munka teljesen mellőzendő az ily üzemek olyan részeiben, hol a munkás az ólommal vagy még nem égetett mázzal érintkezésbe jut; úgyszintén mellőzendő a fiatalok foglalkoztatása a tanoncképzés követelményeinek megfelelő figyelembevételével. Szükségesnek tartja továbbá a javaslat a munkaidő megállapítását az ily üzemekben mindazokra a munkásokra nézve, akik közvetlenül az ólommal érintkezésbe jutnak; a legveszélyesebb munkánál az égetésnél 4 órában, a többi munkánál 8 órában kívánja a javaslat a napi munkaidőt megállapítani és kimondandónak véli azt is, hogy 6-nál több napon keresztül egymásután nem szabad a munkást erre a munkára alkalmazni, ellenben a 6 nap előtt és után 14 napig azt egyáltalán nem szabad oly munkára alkalmazni, melynél az ólommal közvetlenül érintkezik. Az ólmot tartalmazó máz őrlése és szállítása is csak olyképp engedélyezendő, hogy az vagy jól záródó készülékben vagy pedig erősen meg nedvesített állapotban eszközöndő. Az égetésnek külön helyiségekben kell történni és a kemencék kályhája fölé jól működő porszívókészülék alkalmazandó.

Végül a 20 munkást vagy ennél többet foglalkoztató vállalatoknál a porszívás minden helyiségben, hol ólompor támad megfelelően eszközöndő és a helyiségek is oly tágasak kell hogy legyenek, hogy minden munkásra legalább 15 m³ légtér essék; a helyiség magassága legalább 3,5 m. legyen és a padló, valamint a falak könnyen tisztíthatóságára is gond fordítandó.

A mázolóipart illetőleg már kész beadvány fog a luganói nagygyűlés elé kerülni, mely a belső falak festésénél az ólomfestékek alkalmazásának a tilalmát kéri az egyes kormányoktól és azt az óhajtást is fejezi ki, hogy mielőbb egész általánossá fog tétetni az ólomfestékek tilalma a mázolóiparban. Ez az igen érdekes beadvány mindenekelőtt hivatkozik azon államok példájára, melyekben már is eltiltatott az ólomfestékek használata. Ilyenek Franciaország és Ausztria. Franciaország úgy a belső mint a külső falak festésénél eltiltotta az 1909. évi július 20-ki törvénnyel az ólomfestékek használatát (a tilalom 5 év múlva, tehát 1914-ben lép életbe), Ausztriában pedig a kereskedelemügyi és a belügyminiszterek közös rendeletével 1908. április 15-én megtiltatott a belső falak mázolásánál ólomfestéknek az alkalmazása. Ezenkívül más országokban is, hol nem törvényhozási úton vagy kormányrendelet segítségével jött létre a tilalom, egyes hatóságok és festületek bocsátottak ki az ólomfestékek alkalmazására vonatkozó tilalmat, így több svájci kanton, több németországi, belga, németalföldi és dán hatóság. Rámutat a beadvány arra, hogy ezek a tilalmak abból a meggyőződésből fakadtak, hogy épen úgy, ahogy a phosphor ártalmi csakis a mérges anyag használatának az eltiltásával kerülhetők el, mert a még hozzá biztos sikert nem is ígérő elővigyázati intézkedések olyanok, melyeknek betartása kellőképp nem ellenőrizhető és a vállalkozóra és munkájára egyaránt terhes, a mázolóiparban is oly nagymérvű és mégis kétes értékű óvóintézkedésekre volna szükség, hogy igazi eredményre csak a mérges festékek eltiltása vezethet. Addig is azonban, míg ez a tilalom egészen általános lesz, feltétlenül szükségesnek tartja a beadvány azt, hogy az ólomfestéket tartalmazó tartályokon annak a feltüntetése kötelezővé tétessék, hogy a bennök levő festék ólomtartalmú és mérges. Csakis akkor, ha ily jelzés mellett fognak az ólomfestékek forgalomba kerülni, fogja a munkás tudni, mikor dolgozik veszélyes és különös elővigyázatot igénylő festékekkel.

Még egy beadvány tervezetét dolgozta ki a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének bizottsága, mely bennünket magyarokat is kiválóan érdekel, nevezetesen egy a mérges anyagokkal dolgozó háziiparosok védelmét célzó kérvény tervezetét készítette el. Óriási veszedelem rejlik az ipari mérgek használatában, ha azokkal a munkás gyárban dol-

gozik. De mennyivel intenzivebb az ily mérgek hatása, ha a munkát otthonában, azokban a helyiségekben végzi, ahol eszik, iszik, aluszik és ahol nemcsak ő, hanem az egész családja is állandó érintkezésben van a méreggel. A dr. Chyzer Béla tanulmányában ismertetett fazekasaink viszonyainak a vizsgálata épen ebben az irányban oly tanulságos, hogy a már a gyermek bölcsőjében felhalmozódó ólomporra és ennek vészthozó következményeire nem is mulasztja el a beadvány utalni. Azoktól a szomorú következményektől indítva, melyekkel az ipari mérgekkel a háziiparban való alkalmazása jár, a beadvány az ily anyagoknak a munkás lakásában felhasználását is tilalmazandónak jelzi.

Nagy érdeklődéssel várhatjuk az ipari mérgezésekre és első sorban az ólomkérdésre vonatkozó eme megoldási javaslatok sorsát a luganói közgyűlésen. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületében ugyanis a munkaadók is képviselve vannak és a sok tekintetben elvi újítást tartalmazó és kétségkívül nem egy irányban jelentékeny terhet rájuk hárító javaslatok bírálatukat nem fogják elkerülni. Viszont azonban, ha komolyan akarjuk venni az ólomkérdés megoldásának az ügyét, akkor sokat aligha lesz lehetséges a felállított követelményekből engedni.

Megjegyzések a munkásbiztosítási törvény körül.

Irta: dr. Pap Géza.

A munkásbiztosítási törvény módosításának kérdését elég fontosnak tartjuk arra, hogy a szociálpolitika munkásai minél többször és minél behatóbban foglalkozzanak vele. Bár maga a törvény módosítása jelenleg már nem látszik annyira sürgősnek, mint amilyenek sokan azokban az izgalmas időkben látták, midőn azt inkább pártpolitikai, mint tárgyilagos szempontokból napirendre tűzték és szenvedélyes tulzásokkal tárgyalták, mégis épen az eszmék tisztázása és az idővel minden törvényt meghaladó élet fejlettebb követelményeit kielégítő újabb törvény előkészítése céljából helyesen tartjuk, ha a fennálló törvény és az a kérdés, hogy e törvény miképen szolgálja a kielégítésre váró igényeket, minél több oldalról és minél tüzetesebb megvilágításban részesül.

Elsősorban is örvendetes tényként megállapítható, hogy a munkásbiztosítás ügyének szakszerű munkásai egyetértenek abban a felfogásban, hogy a törvénymódosítás még nem időszerű.¹⁾ A felfogások azonban eltérők a hazai munkásbiztosítás tényleges helyzetének megítélésében, valamint abban, hogy a tagadhatatlanul még mindig mutatkozó súrlódásoknak és fennakadásoknak mi a szülőoka. Nem fontoskodás céljából, sem a közreműködésre hivatott különböző tényezők külön-külön felelősségének megállapítása végett — a minnek máshol volna helye és végre már meg is kellene történnie — hanem a jövő feladatai számára leszűrhető tanulságok biztosítása végett kell súlyt helyeznünk arra, hogy ebben a tekintetben elfoglalt álláspontunk helyességét minden elfogulatlan bíráló belássa.

Végzetes hibának tartottam, hogy a törvény az életbeléptetésével járó legfontosabb feladatokat, különösen az országos pénztár első alapszabályainak, valamint a szolgálati és fegyelmi szabályzatnak megállapítását nem a kormány hatáskörébe utalta, hanem az önkormányzatra bízta.

¹⁾ L. e cikk írójának és dr. Szemenyei Kornélnak a Munkásügyi Szemle I. évf. 8. és 10. számában megjelent cikkeit, valamint ugyanerre nézve Sz. K.-nak a Magyar Társadalomtudományi Szemle II. évf. 283—289. 1. megjelent cikkét is.

Ezzel az állítással szemben Szemenyei Kornél széleskörű tanultságra valló cikkében védelmébe veszi az önkormányzatot és élénk temperamentummal fejtegeti az önkormányzatnak, mint igazgatási rendszernek előnyeit általában. Legyen szabad még jobban feltárnom azt a nyílt ajtót, amelyet dönget, amidőn kijelentem, hogy alig is hiheti valaki, hogy a munkásbiztosítás a mai társadalmi és államrend keretében másként, mint önkormányzati alapon, helyesen szervezhető volna. Ennek ellenkezőjét én sem állítottam. De úgylátszik, hogy a köztudat nem különböztet törvényéletbeléptetés és törvényvégrehajtás között és hogy a két különböző fogalom összetévesztése adott okot arra, hogy álláspontomat némelyek félreértették.¹⁾

Nem vág e cikk keretébe, hogy közjogi fogalmakat aprólékosan fejtegessem, de épen a szóbanlevő kérdés körül mutatkozó tájékozatlansággal szemben szükségesnek vélem kiemelni azt, hogy a törvény életbeléptetése nem egyéb, mint ama gyakorlati feltételeknek megvalósítása, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a törvény végrehajtható legyen. Ellenben a törvény végrehajtása a már életbeléptett törvénynek rendelkezéseit alkalmazza a gyakorlati életben.

A törvény életbeléptetése a kormányzati hatalom feladata, a végrehajtás ellenben azoké a szerveké, amelyeket a törvény a végrehajtás hatáskörével felruház.

A mi kérdésünk keretében megvilágítva, életbeléptetés volt például annak a megállapítása, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár első ízben miként alakuljon meg, vagyis hogy miként jön létre az a szerv, amely épen a törvény végrehajtására hivatott. Ellenben a törvény végrehajtását foglalja magában az üzemek besorozása a veszélyességi osztályokba, a költségfelosztás és kirovás, a segélyek és kártalanítások megállapítása és kiszolgáltatása, szóval mind az a teendő, amelyekben a törvény rendelkezései gyakorlatilag megvalósulnak és amelyeket a törvény nagyrészt és helyesen az önkormányzatra bízott.

Sokan gondolhatnák, hogy ez a megkülönböztetés tisztán elméleti értékű, gyakorlatban pedig jelentősége nincs. Ám ez nagy tévedés.

A törvény életbeléptetése ugyanis nem abban nyilvánul, hogy a törvény valamely adott esetben miként alkalmaztassék; azt a kérdést elintézik a törvény végrehajtására hivatott szervek, akár államiak, akár társadalmi önkormányzatiak. De azokat a szabályokat, amelyek megállapítják, hogy miként lehessen érvényt szerezni a törvénynek, hogy miként alakuljanak meg maguk a végrehajtó szervek és miként legyen eljárásuk, csak az a hatalom rendelheti el, amelynek a törvényhozással való közvetlen felelősségi kapcsolata biztosítékot nyújt arra, hogy a törvénynek tud is, akar is érvényt szerezni.

Ezen az alapon igyekeztem bizonyítani, hogy a pénztári szervezet különböző érdekeltségi tényezőivel szemben a kormánynak lett volna feladata az, hogy az országos pénztár első alapszabályait és szolgálati és fegyelmi szabályzatát megállapítsa.

Az önkormányzati elv hívei előtt igen tetszetősnek látszhatik, hogy az államhatalom lehetőleg ne avatkozzék bele a társadalmi önkormányzati tényezők működésébe és hogy hagyja azoknak saját tetszésükre belső ügyeik intézését. Azonban én sem állítottam ezzel ellenkezőt, sőt a valóság az, hogy épen a helyes életbeléptetés egyik nagy biztosítéka annak, hogy az önkormányzat zavartalanul működhessen. Nem szabad felednünk, hogy a kellően nem szervezett önkormányzat kebelében olyan elvek és olyan gyakorlat honosodhatnak meg, amelyeket az állam saját egyetemesebb, tehát magasabb rendű céljai, valamely tekintélyes kisebbség fontos érdekei és egyéb nevezetes szempontok tekintetéből meg nem tűrhet.

¹⁾ A köztudat tájékozatlanságát mutatja a közvéleményből megszólaló az a hang is, amelynek Herz Lajos szálamigyáros úr a Munkásügyi Szemle 11. számában kifejezést adott, apodiktikus biztossággal állítva, hogy Szemenyei Kornél felfogása »az egyedüli helytálló.«

Ha a törvény végrehajtása önkormányzati szervezetre van bízva, amint hogy a munkásbiztosítás helyesen másra nem is bízható, akkor az államhatalom már az életbeléptetési rendelkezések keretében gondoskodik mindazoknak a jogos érdekeknek megóvásáról, amelyek ilyen figyelembevételt megkövetelnek. E kötelesség elmulasztása alkalmat ad olyan erők keletkezésére és túltengésére, amelyek a törvény által létesíteni kívánt rendet megzavarják és szembehelyezkedve a törvény végrehajtására hivatott önkormányzattal, ennek működését megbénítják.

Nem volna szabad feledni, hogy az alapszabályok egyik fájó pontja körül, t. i. a járulékszámítás tekintetében épen egyik pénztári érdekelt-ség, az ipartestületek, szervezték és tartották fenn azt a kitartó küzdelmet, amelyet az önkormányzatban képviselt nagyiparos és nagyipari munkásérdekelttséggel szemben mai napig kifejtenek. És nem volna szabad feledni azt sem, hogy a szolgálati és fegyelmi szabályzat minősítési és összeférhetlenségi rendelkezéseit, amelyek a munkásosztály körében oly nagy keserűséget keltettek, szintén egyik pénztári érdekelt-ség, a munkaadók egyik szövetsége tette meg harci jelszóvá a sajtóban és parlamentben kifejtett legélesebb támadásokkal.

Mindezeknek a harcoknak és támadásoknak alkalmát, alapját és ürügyét kizárta volna, ha a kormány, kötelességszerűleg ismerve a szereplő társadalmi tényezők kölcsönös erőviszonyát, úgyszólván tollvonással gondoskodott volna a szóban levő szabályzatok olyan szellemben való megalkotásáról, amely a törvény szellemének megfelel.

Hogy felfogásommal nem vagyok rossz társaságban, annak bizony-ságául szolgálhat, hogy az osztrák munkásbiztosítási törvényjavaslat, amely pedig a parlamenti pártviszonyokra való tekintettel figyelembe venni tartozik a munkásosztály igényeit, 60. §-ában kimondja, hogy a kerületi betegsegélyező pénztárak újjászervezése kapcsán minden kerületi munkásbetegsegélyező pénztár részére az illetékes közigazgatási hatóság alkotja meg az új alapszabályokat, a kormány által rendeleti úton közzeendő mintaalapszabályok alapján. Ugyancsak ennek a törvényjavaslatnak 147. §-a szerint a rokkant- és agykori járadékpénztár első alapszabályait a belügy-miniszter állapítja meg.

A német birodalmi biztosítási javaslat, amelyhez pedig a munkásosztálynak szintén nyomatékos hozzászólása van, 332. §-ában kimondja, hogy a helyi és országos betegsegélyező pénztárak alapszabályait az illetékes községek köteléke bocsátja ki.

Ezeken kívül számos más törvényt is lehetne felhozni, amelyekkel bizonyítható, hogy a kormányzati előrelátásnak rendszerinti eszköze az, hogy a szociális béke céljából létesített önkormányzati szervezetek első, alapvető szabályzatainak megállapítását magának tartja fenn.

Valóban idejét mult okoskodás azzal érvelni, hogy a munkásbiztosítás nem az egész nemzetet, hanem annak csak egy részét érinti és hogy az érintett társadalmi rétegnek is oly belső vonatkozásait tárgyalja, melyek más társadalmi osztályokkal, szakmákkal semmi összefüggésben nem állnak. Ha ez igaz volna, nem szabadna egyáltalán törvényt alkotni a kötelező biztosításról és önkéntes tetszésére kellene bízni azoknak, akiket illet, hogy akarják-e magukat biztosítani; a törvény által széleskörű közhatalósági jogokkal felruházott önkormányzati testületeket sem volna szabad létesíteni, hanem szabad társulásra kellene fennhagyni, hogy biztosítás céljából szövetkezzenek azok, akik akarnak és az ily magánjogi társulatok és ezek tagjai pedig pereljenek a bíró előtt, ha valami kell nekik.

E túlhaladott és itt-ott még csak *uri politikusok* programbeszédeiben elhangzó felfogással szemben azonban az a valóság, hogy az államnak a társadalmi békéhez fűződő nagysúlyú érdeke, hogy a munkásbiztosítás kötelező alapon, önkormányzati szervezetben létrejöjjön és működjék.

Nem kizárólag a biztosított munkások és munkaadók dolga ez, amint

lichkeitsverhältnisse in der Ortskrankenkasse für Leipzig und Umgegend» címmel, nemrégiben, hatalmas négy kötetben közreadott, hiába keresnénk az egész világirodalomban. Oly értékes és korszakalkotó ezen hivatott munka, hogy róla rövidesen, minél előbb, a honi érdekeltséget is tájékoztatni, kötelességünknek tartottuk.

A szóban forgó statisztikai felvétel tárgya 1,284.576 biztosított bér-munkásnál észlelt morbiditás és halandóság. Tehát taglétszám tekintetében páratlan nagy és a tudomány követelményeinek is megfelelő embertömeg. Ehhez járul, hogy ezen tagállomány a lehető legnagyobb gondossággal *kor, nem és biztosítási mód* (kötelezett és önkéntes biztosítás) szerint van elkülönítve, illetve elszámolva. Végül pedig eltérően az eddig szokásban volt eljárástól, az *összes felvételek a taglétszámhoz vannak arányosítva*, úgy hogy az érdeklődő mindig megtudhatja, hogy a kimutatott betegségek, betegedési napok, halálesetek, *hány* ugyanazon foglalkozásbeli *tagra* jutottak. Ez pedig nagyon fontos. Vegyük pl. hogy *A* foglalkozásra 12.000 betegségi eset jutna és ezek közül 600 tüdővésztes volna, ami 5⁰/₁₀₀-nak megfelel s hogy *B* foglalkozásra 3.000 betegesedési esetenél 200 tüdővésztes lenne: akkor azt hihefné bárki, hogy *B* foglalkozás, mivel nála a tüdővésztesetek száma 6¹/₃⁰/₁₀₀, a kockázatosabb. Pedig ez merőben téves következtetésnek bizonyul, ha figyelembe vesszük, hogy az *A* foglalkozási csoportban 30.000, a *B* foglalkozási csoportban 10.000 tag volt megfigyelés alatt. Mert akkor a 600, illetve 200 tüdővésztes a tagok számához viszonyítva 2⁰/₁₀₀, azaz *egyenlő* kockázati hányadost mutat.

De ezen következtetés is csakhamar felületesnek bizonyul, ha szemügyre vesszük a *korcsoportosítást*. Sőt, az alábbi kimutatás szerint a jelen esetünkben *B* foglalkozás tüdővésztes tekintetében kedvezőbbnek bizonyul, mint az *A* foglalkozás!

Korcsoport	A foglalkozás			B foglalkozás		
	összes taglétszám	tüdővésztesek száma	100 biztosítottra jut	összes taglétszám	tüdővésztesek száma	100 biztosítottra jut
20—30 éves	15.000	225	1 ¹ / ₂	4.000	45	1 ¹ / ₈
31—40 »	10.000	200	2	3.000	50	1 ² / ₃
41—50 »	4.000	120	3	2.000	55	2 ³ / ₄
50 éven felüli	1.000	55	5 ¹ / ₂	1.000	50	5
Összesen	30.000	600	2	10.000	200	2

Ebből láthatjuk, hogy míg az *A*) foglalkozásbeliekénél a 20—30 éves korcsoportban 1¹/₂ százalék a tüdővésztes, addig a *B*) foglalkozás ugyanazon korcsoportjánál csak 1¹/₈⁰/₁₀₀ tüdővésztes volt s ezen eltérő, a *B*) foglalkozásra állandóan kedvező viszonylattal, az összes korcsoportokban találkozhatunk.

Ebből következik, hogy megbízható betegedési statisztikát csak oly felvételi módszer ad, mely *mindig a biztosítottak és a körükben előfordult betegségi eseteket korcsoportok szerint, egymáshoz viszonyítja*.

Anélkül, hogy több, ehhez hasonló, a felvételek megbízhatóságára kiható példa felsorolásába bocsátkoznánk itten, beérjük, ha az alábbiakban a legfontosabb, általános érvényű következtetésekkel megismertetjük a t. olvasót:

1. *A női nem betegedési kockázata nagyobb mint a férfiaké.* Más szóval a nők gyakrabban betegednek meg. Náluk 100 járulékos napra 3'1 betegségi nap jut, a férfiaknál észlelt 2'5 nappal szemben. Ebből megérthetjük, hogy azon pénztárak, melyeknek taglétszámában a női elem túlsúlyban van, eleve nagyobb kiadásokra (táppénz, gyógyszer, orvosok díjazása) számíthatnak.

2. *A biztosításra kötelezett nők száma fordított viszonyban áll a korcsoporttal.* Azaz minél magasabb korcsoportot tekintünk, annál kisebb a hozzátartozó női biztosítottak száma. Oka pedig ennek, hogy a nők rendszeren a 20-as évek után férjhez menvén, nem mint bér munkások, hanem

mint háztartásbeliek keresik meg kenyerüket, illetőleg kiesnek a biztosítási kötelezettség köréből. Szabatosan számokban kifejezhetjük ezt a viszonyt a következőképen:

	férfiak	nők
30 évig --- --- ---	39·0 ⁰ / ₀	64·3⁰/₀
30 éven felül --- ---	61·0 ⁰ / ₀	35·5 ⁰ / ₀
	100·0	100·0

3. *Korcsoportosítás nélkül megbízható betegedési statisztikát nem kaphatunk s gyakorlati okokból ajánlatos a 25—35 év közötti korcsoportot a számítás, illetőleg arányítás alapjául venni.* Ezen korcsoportnak megfelelő betegedési és halálozási esetek, napok, leghivebben tükrözik vissza a valódi morbiditást és mortalitást és egyúttal feltárják a biztosítottak *nemében* rejlő, nagy különbséget is. Ezt kézzelfoghatóan illusztrálják az alábbi számok, melyekből kitűnik, hogy míg a férfiaknál a betegségek száma évcsoportról-évcsoportra *arányosan emelkedik*, addig a nőknél a betegségek az alsóbb (fiatalabb) évcsoportokban *hirtelen*, átmenet nélkül, magasba szöknek, sőt az ugyanazon korcsoportbeli férfiaknál észlelt betegségek számát, az 50.—54. évekig, állandóan és jóval *túlszárnyalják*. Csak a klimakteriumba való lépéskor válik ismét kedvezőbbé a női nemre vonatkozó betegedési esetek hányadosa. Kézzelfogható, hogy eme feltűnő jelenségért a nők bonyolultabb nemi élete s a szülésekkel járó nagy kockázatok okolandók első sorban.

Szemügyre véve azon számokat, melyek a betegségek *napokról* tájékoztatnak, azon ugyan senki sem csodálkozhatik, hogy *mindkét* nemnél a magasabb korcsoporttal együtt a betegedési napok száma is állandóan emelkedik. Kifejezője ez azon közismert ténynek, hogy a korral az emberek ellentállóképessége fogy, azaz az idősebb ember lassabban szerzi vissza egészségét. Ép oly természetes, hogy a fentemlített okoknál fogva, a 40—45 éves korcsoportig a nőknél több betegedési nap észlelhető, mint az ugyanazon korcsoportbeli férfiaknál. Meglepő azonban, hogy a 60—75 éveket magába foglaló korcsoportban a nőknél annnyival kevesebb betegségek napot észleltek és ez bizonyosan úgy magyarázható, hogy azon nők, akik még ily magas koruk dacára foglalatostkodni kénytelenek s így a pénztáraknál biztosítva vannak, eleve jobb és ellentállóbb szervezettel bírnak, mint az ugyanazon korcsoportbeli férfiak.

Korcsoport	Száz biztosításra kötelezett		Száz biztosításra kötelezett	
	férfira	nőre	férfira	nőre
	jut	jut	jut	jut
	betegedési nap		betegedési eset	
0—15 év --- --- ---	595	533	37·9	28·6
15—19 » --- --- ---	617	754	37·3	35·4
20—24 » --- --- ---	657	955	35·5	40·4
25—29 » --- --- ---	708	1.205	38·5	46·3
30—34 » --- --- ---	814	1.395	40·8	50·6
35—39 » --- --- ---	941	1.465	44·2	51·9
40—44 » --- --- ---	1088	1.453	47·2	51·8
45—49 » --- --- ---	1243	1.496	50·8	51·7
50—54 » --- --- ---	1456	1.490	53·8	51·8
55—59 » --- --- ---	1705	1.486	59·9	46·8
60—64 » --- --- ---	2069	1.632	59·9	49·4
65—69 » --- --- ---	2760	2.373	69·0	57·4
70—74 » --- --- ---	3456	2.531	77·6	61·3
75 éven túl --- --- ---	4043	2.512	83·1	63·6

4. *Sem a betegedési esetek, sem a halálozások illetve gyermekágyi esetek száma nem bir oly döntő befolyással a pénztárak mérlegére, mint a betegségek tartama, azaz a betegségek napok.* Minél nagyobb a betegségek napok száma, annál magasabbak a táppénzre, gyógyszerre, orvosra, stb.-re szükséges kiadások is. Fontos tehát ismerni a netalán kimutatható törvény-

szerúséget, mely a nem és kor szerint megkülönböztetett pénztári tagoknál előforduló betegségi csoportokat, tartam (napok) tekintetében jellemzi.

És bizonyára mindenkire nézve meglepők lehetnek azok a nagy eltérések, melyek betegségi tartam tekintetében a biztosítottak *nemét* jellemzik. A lipcsei anyag feldolgozásánál pl. idevágóan megállapított, hogy míg a férfiaknál, 1.000 napra vonatkoztatva, a *sérülésekre* 198'28, a *légzési zavarokra* 174'16, a *fertőző és (élődsi okozta) ragadós* betegségekre 166'52, az emésztési bántalmakra 107'28, betegségi nap esik, addig a nőknél az *általános, alkati betegségek* (sápkór, leukaemia, vérbetegségek, cukorbetegség, köszvény), 178'49 nappal állnak első helyen. Utána következnek az *emésztési zavarok* 152'89, a *fertőző és ragadós betegségek* 148'42, a *légzési bántalmak* 135'34 nappal.

Magától értetődik, hogy a különbség, mely az egyes betegségi csoportoknál észlelt betegségi tartamot illetőleg mutatkozik, még élesebb az egyes betegségi nemeknél. Ezen differencia ismerete és értékelése pedig a biztosítási technika szempontjából felette fontos. A lipcsei anyag feldolgozása alkalmából 65 betegsége vonatkozóan, kor és nem szerinti megkülönböztetéssel, kutatták és kiderítették az egyes betegségeket jellemző időtartambeli különbségeket. Térszűke miatt csak a tizenöt legfontosabb betegségről adjuk az alábbiakban a napok számát, (1.000-re vonatkoztatva és nem szerint csoportosítva):

Férfiak-nál jut 1.000 betegségi napból:		Nők-nél jut 1.000 betegségi napból:	
1. Zuzódásokra . . .	106'10 betegségi nap	1. Vérszegénységre	171'40 betegségi nap
2. Tuberkulózisra . . .	72'58 » »	2. Tuberkulózisra . . .	49'31 » »
3. Izomcsúzra . . .	69'18 » »	3. Influenzára . . .	48'76 » »
4. Influenzára . . .	51'95 » »	4. Gyomorhajra . . .	46'83 » »
5. Tüdőlobra . . .	48'25 » »	5. Méhbajra . . .	46'42 » »
6. Hörghurutra . . .	41'54 » »	6. Tüdőlobra . . .	45'60 » »
7. Panaritiumra . . .	35'19 » »	7. Izomcsúzra . . .	37'57 » »
8. Gyomorhurutra . . .	32'40 » »	8. Hörghurutra . . .	35'93 » »
9. Bélhurutra . . .	31'47 » »	9. Bélbajokra . . .	34'27 » »
10. Törésekre . . .	25'69 » »	10. Alkati bajokra . . .	32'36 » »
11. Szívajokra . . .	25'24 » »	11. Torokbetegségre . . .	27'46 » »
12. Sebekre . . .	25'22 » »	12. Zuzódásokra . . .	26'07 » »
13. Izületi csúzra . . .	21'84 » »	13. Szívajokra . . .	25'26 » »
14. Ficbamokra . . .	21'45 » »	14. Panaritiumra . . .	25'26 » »
15. Mellhártyalobra . . .	20'52 » »	15. Gyomorfekélyre . . .	18'81 » »

5. A halálesetek és megbetegedések közötti viszonylat, a letalitás, a magasabb korcsoportokban alább száll. Más szóval, minél idősebb emberek közül áll valamely vizsgálat tárgyául tett korcsoport, annál kevesebb betegségi esetre jut már egy-egy haláleset. Ezenfelül letalitás tekintetében ismét nagy eltérés mutatkozik a biztosítottak neménél és bizony elég gyakran a *női nem javára*. Rejtélyszerű ezen jelenség, ha meggondoljuk, hogy a nők betegedési kockázata rosszabb a férfiaknál, ellenben a letalitás minden tekintetben kedvezőbb. Mintha a természet a nőket a szülési komplikációkért és veszélyekért, a többi korcsoportokban, szívósabb, ellentállóbb szervezettel rekompenzálni kívánná. Eme tétel igazolására ideiktatunk néhány adatot a letalításra vonatkozóan:

Tüdőlob (férfiaknál). A 15—34 évből álló korcsoportban 11'9, a 35—54 éves korcsoportban 5'4, az 55—74 éves korcsoportban már 2'8 betegedési esetre jut egy haláleset.

Tüdőlob (nőknél). A 15—34 évből álló korcsoportban 9'4, a 35—54 éves korcsoportban 4'9, az 55—74 éves korcsoportban már 1'9 betegedési esetre jut egy haláleset.

Tuberkulózis (férfiaknál). A 15—34 éves korcsoportban 3'6, a 34—54 éves korcsoportban 3'1, az 55—75 éves korcsoportban 2'5 megbetegedésre jut egy haláleset. A *nőknél* pedig a megfelelő korcsoportokban a követ-

kező számok találtattak: 2'9, 3'4, 2'8, azaz a tuberkulózis a női nemre nézve veszélyesebb.

Ennek ellenkezőjét tapasztalhatjuk pl. a *szivbajoknál*, mely betegségeknel következő letalitási arányszámokat állapították meg: Férfiaknál 20'9, 6'0, 3'3, nőknél 22'9, 11'3 és 5'3. A férfiak tehát minden korcsoportban gyorsabban esnek a szivbaj áldozatául.

Nagyfontosságú ezen arányszámok ismerete, mivel ezek egyedül tájékoztatnak arról is, vajjon egyes betegségek következtében mily nagy kockázat veszélyezteti a pénztárat. A betegedési esetek illetve betegedési napok és a letalítás közötti viszonylatot ha ismerjük, felette könnyen kiszámíthatjuk, vajjon valamely embertömeg részére létesítendő betegsegélyező pénztárra mily kiadások hárulnak majd és vajjon pénzügyileg prosperál-e vagy sem. Beláthatja ezt mindenki, ha meggondolja, hogy a pénztárak anyagi boldogulásának megállapítása két tényezőnek ismeretétől függ. Az egyik a várható bevétel nagysága, mely a könnyen megtudható *bér* nagyságától függ, a másik a kiadás nagysága, melyre a letalítás gyakorolja a legközvetlenebb befolyást. Eddigé azonban csak a bér nagyságát tudhatták meg a minden munkaadónál betekinthező bérlajstromokból. Most a letalitást is ismerve, hozzávetőleg tájékozódhatunk a várható kiadás nagyságáról is.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Még egy szó a munkaképesség-csökkenés igazságos megállapításáról.

E lap június 10-iki számában egy kis cikket irtam arról a visszásságról, hogy a törvény a munkaképtelenség részleges fokának meghatározására nézve semmi útmutatást nem nyújt, a bíróságok pedig az egészet az orvosszakértőkre tolják, mert fölük a csökkenés percentuális megállapítását kívánják és többnyire ez alapon ítélnék. E cikkekére Koch Károly bíró úr, a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság igazán érdemes h. elnöke a július 10-iki számban hosszabb cikkben reflektál. E cikk értelme szerint én tájékozatlanul beszélek tárgyamról és ismertetésem a valóságot nem fedi, minek folytán felhivatom, hogy alaposabban tájékozzam magamat és akkor magam is be fogom látni, hogy általánoságban odavetett vádam nélkülözze a tárgyilagos alapot.

Sajnos azoban: a bíró úr cikkének érdemi része nem cáfolja, hanem inkább megerősíti állításaimat. Jól tudom én, hogy a választott bíróságok nem mindig fogadják el az orvosszakértő percentuális megállapítását. Sőt tudok esetet, amikor még az igazságügyi orvosi tanács véleménye után is tovább kutatott a bíróság. Éppen Koch bíró úr elnöklete alatt állapított meg a választott bíróság a berendelt orvosszakértő percentuális megszabása alapján 30%-os kártérítést, míg az állami munkásbiztosítási hivatal előtt megtartott tárgyaláshoz berendelt orvosszakértő 10 százalékon alulinak mondotta a csökkenést. E horribilis különbség miatt azután az igazságügyi orvosi tanács véleménye kéretett ki, amely a másodfokú bíróságnál szerepelt orvos véleményét erősítette meg. A bíróság ennek dacára tovább nyomozott. Ilyen eseteket tudok. Ám ezek csak kivételek, amelyekkel szemben a szabály az orvosszakértő percentjének az acceptálása. Ezt fentartom, mert tudom. Koch bíró úr, akinek keze ügyébe esik az egész judikatura, könnyen megcáfolhatja állításomat, — ha lehetséges — statisztikai adatok közzétételével. Nagyon csodálkoznom fölötte, ha ezekből az adatokból nem az derülne ki, hogy az esetek kilencven percentjében vagy még többen az orvosszakértő percentje szerepel mértékül a kártérítési járadék összegének a megállapításánál.

Azt lehetne ez ellen mondani, hogy ha ez így is van, ahogyan mondom: ez csak azt bizonyítja, hogy az orvosszakértő helyes percentet állapított meg, amelyet azután a bíróság utólagos és más irányú kutatásai is igazoltak. Ez azonban komolyan nem volna állítható. Koch bíró úr is azt fejtegeti cikkében, hogy nagyon is sok tényezőtől áll egy ilyen munkaképesség-csökkenés percen-

tuális megállapítása. A szakma, az egyéni diszposíciók, számtalan mellékkörülmény ismerete játszik közre e megállapításnál. Ennek dacára a bíró úr semmi furcsát se talál abban, hogy ilyen körülmények között az orvoshoz felszólítás intéztessék a munkaképesség-csökkenésnek egyetlen vizsgálat alapján való percentuális megállapítására. No és hogy egy ilyen »stehgreif«-ből leadott vélemény e nehéz kérdésben azután az esetek kilencven percentjében helyes legyen és a bíróság sok más irányú utólagos vizsgálódásainak eredményével hajszára megegyezzen: ez már oly különös véletlenség, amelyet hogy valaki szó nélkül acceptáljon, ahhoz hinnie kell a csodákban. Én pedig nem hiszek.

Szerintem bizony ez nem egyéb, mint a döntés áthárítása az orvosszakértőre. A dolgok igazi lényege szerint az orvosszakértőhöz a percentre nézve kérdés nem volna intézhető abból az egyszerű okból, mert ez az orvosnak nem szakmája. Éppen az a körülmény, hogy a bíróságok nem mindég fogadják el az orvosszakértő percentuális megállapítását — amit Koch bíró úr erős érveléssel hoz fel ellenem: éppen ez bizonyítja legjobban, hogy az orvos szakvéleményének ez a része nem szakvélemény. Csodálom, hogy ezt Koch bíró úr nem veszi észre. Amikor az orvos az igénylőt megvizsgálván, kijelenti, hogy annak sincsontja eltörött és a törés rossz összenövése következtében egy csontszilánk az izmot minden lépésnél böki és ez által fájdalmat okoz: ezt így amint van, el kell fogadnia a sérültnek, a bírónak, az ügyvédnek, mindenkinek. Arra nem is volt eset, hogy az ilyen tárgyi leletet kétségbe vonta volna valaki, éppen, mert ez orvosszakértői körben adatott. Mihelyt azonban az orvos ezek után kijelenti, hogy az igénylő munkaképessége ezek alapján 30 percenttel csökkent, a sérült rögtön rágondolja: »nem igaz, mert 50-nel«, az ügyvéd: »nem igaz, mert 55-tel«, a pénztár képviselője: »nem igaz, mert legfőlebb ha 20-szal«, a bíróság elnöke: »én többnek gondolom«, egy munkaadóbíró: »kevesebbnek véltem« és így tovább. Mindez lehetetlen volna, ha az orvosszakértő percentszerű megállapítása igazán szakvélemény volna. De nem az és ha nem is fogadtatik el az ítélet alapjául (pedig majd mindig elfogadtatik), már az is rendkívül nagy hiba, hogy kiindulópontul szolgál, noha olyan egyén adta, aki csöppet se inkább szakértő ebben a kérdésben, mint bárki a világon és szakértővé őt ebben csak az az eléggé nem kárhoztató tény teszi, hogy hozzá ilyen percentuális megállapítás iránt kérdést intéznek, amelyre észszerűleg nem válaszolhatna mást, mint azt, hogy »fogalmam sincs róla.«

Bármit fog tehát eredményezni a judikatura statisztikai adatainak a feltárása [amelynek eredménye felől különben nincsenek kétségeim], meg kell maradnom amellett, amit cikkemben kifejtettem: az igazság megközelítésének első és elengedhetetlen feltétele, hogy az orvosszakértőhöz ne intéztessék kérdés a munkaképesség-csökkenés percentuális megállapítása iránt. Csak ez biztosítja azt, hogy a bíróságok nem csupán kivételesen, hanem eo ipso kutatások után fognak eljutni az eredményhez, amelyet így készen kapnak egy szakértőtől, aki azonban éppen abban nem szakértő, ami a legnagyobb szerepet játszik a véleményében.

Ez ugyan rendkívüli módon meg fogja nehezíteni a bíróságok dolgát és kizárólag csak a választott bíróság előtti ügyekkel foglalkozó egyéneket fog igényelni a választott bírói székbe, különösen Budapesten, ahol Koch bíró úr szerint az országban előforduló választott bírósági ügyek több mint a felét intézik el. De igazságos és megnyugtató ítéletet csak így lehet produkálni.

Dr. Kadosa Marcel.

A kerületi munkásbiztosító pénztári tisztviselők szolgálati és fegyelmi szabályzatának rég óta várt tervezetét az állami munkásbiztosítási hivatal közzétette s kötelezte a pénztárakat, hogy a tervezet alapján az igazgatóság által megállapított szabályzatot legkésőbb folyó évi szeptember hó 1-ig az országos pénztárnak mutassák be.

A minta-szabályzat ismertetését és birálatát jövő számunkban kezdjük, egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy az állami hivatal a tisztviselők által sérelmesnek tartott intézkedéseket *legnagyobb részben fentartotta* s az átmeneti intézkedéseknél sem vette figyelembe az előterjesztett s megokadatolt kívánásokat.

A veszprémmegyei ipartestületek akciója a munkásbiztosítási törvénynek reakciós irányban való módosítása iránt egyelőre eredménytelen maradt. A múlt hó 29-ére tervezett országos értekezlet elmaradt. E helyett az ipartestületek országos szövetsége tartott ülést, melyen elhatározták, hogy előbb feldolgozzák az egybegyűlt anyagot s csak azután döntenek a felett, hogy szükség lesz-e országos értekezlet egybehívására.

A bosznia-hercegovinai munkásbetegsegélyző pénztár folyó évi január 1-ével kezdte meg működését. Eddigi munkálkodását feltűntető részletes kimutatás még nem jutott nyilvánosságra. De annyi mindenesetre már most is megállapítható, hogy mint minden ilyen intézmény, ez is a kezdet nehézségével küzd. Mindazonáltal, ha ez az év veszteséggel is járna, ami előre látható, az itteni országos kormány anyagilag támogatni fogja.

Sarajevo és kerülete tagjainak a száma körülbelül 5.000. Ez az aránylag csekély szám onnan magyarázható, hogy a múlt esztendőben szentesített törvény kimondja, hogy a legalább 100 munkással bíró vállalat saját maga állíthat fel betegsegélyző pénztárt. Természetesen a törvénynek ezen szakaszát úgy az állami, mint magánvállalatok ki is használták. Továbbá a 3.000 K jövedelemmel bíró munkás vagy egyéb alkalmazott nem lehet a pénztár tagja.

A betegsegélyző pénztár előnyeit a munkásság jelentékenyen érzi, ha tekintetbe vesszük, hogy például Sarajevo lakosságának fele még most sem vesz igénybe orvost. Hét éven aluli gyermeknek kötelező orvosi kezelése nincs, sőt — horribile dictu — még hullaszemle sincs. Az elhalálozott pár órával a halál után minden hatósági szemle nélkül elföldelhető. Kivéve természetesen azon eseteket, ahol komoly gyanu merült fel az iránt, hogy a halál okát mulasztás vagy büntett képezi, tehát ott, ahol a rendőrség vagy az ügyészség rátette a kezét.

Jóllehet a mohammedánoknál a hulla megtekintése vallási tilalmat képez, s a hatóság tapintatosága sem kívánta zavarni ezt a tűzfészket: mindazonáltal remélhető, hogy az alkotmány életbeléptetésével a múlt hóban megnyílt tartománygyűlés (sabor) e téren is konszolidált viszonyokat fog teremteni.

Végül eljutunk az egészségügyi viszonyok tűrhető állapotához s mint csunya álomra fogunk visszaemlékezni, mikor a mohammedán nő a szekrényből vagy az ajtó nyílásán dugja ki az őt konzultáló orvosnak — pulzusát.

Nagyon természetes, hogy a munkásbetegsegélyző pénztár muzulmán tagjai tudomást sem akartak venni a pénztárról s mint külön szekció kívántak társulni, ami olykép volt csak elhárítható, hogy részükre külön mohammedán orvos alkalmaztatott.

Balesetbiztosítás Boszniában. A bosznia-hercegovinai tartománygyűlés elé még ez év folyamán törvényjavaslatot terjesztenek a munkás balesetbiztosításról. A javaslat szerint a pénztárnak teljes autonómiája lesz. Országos hivatalnemek tervez a javaslat. A balesetbiztosítás költségeit kizárólag és teljesen a munkáltatók fődözik. Az eddigi számítások szerint az új törvény 1911 közepén, vagy 1912 január elsején lép életbe.

Az alsó-ausztriai kerületi betegsegélyző pénztárak szövetségének küldöttei a folyó év május hó 29-én közös gyűlést tartottak, amelynek legfontosabb tárgyát az orvos-szervezetek agitációja és a kórházi ápolási díjak felemelése képezte. A következő határozati javaslatokat fogadták el:

I. A szövetség tiltakozik az orvosszervezeteknek szertelen agitációja ellen, amelyet a szociális biztosítási bizottságnak határozatai ellen folytatnak és tiltakozik az ellen, hogy az alsó-ausztriai orvosi kamara törvénytelen eszközökkel megzavarja a pénztári orvosok és a pénztári vezetőségek között való egyetértést.

Az az állítás, hogy a szociális biztosítás károsítja az orvosi rendnek anyagi érdekeit, sem a valóságnak nem felel meg, sem pedig nem őszinte. Az orvosi kamarák által a pénztári vezetőségektől követelt honoráriumok és az általuk javaslatba hozott szerződések teljesíthetlenné és elfogadhatlanok. Ha a pénztárak eme követeléseket teljesítenék, anyagilag romlásnak indulnának.

A gyűlés megbizsa a szövetség vezetőségét, hogy az orvosoknak a szociális biztosítás ellen való agitációját és az orvos-szervezeteknek a pénztári vezetőségek jogai ellen intézett támadásait a legéberebb figyelemmel kísérje és ama károsodások ellen, amelyek a szociális biztosítást az orvosok mozgalmára révén fenyegetik, a pénztárak és tagjaik érdekeinek megvédelmezése céljából, minden alkalmas eszközt megragadjon.

II. Tekintettel arra, hogy az államnak kötelessége a kórházi alap rendezése és e kötelességnek a betegsegélyező pénztárakra való áthárítása okvetlenül a pénztárak romlására vezet; tekintettel továbbá arra, hogy a pénztári járulékoknak a felemelése a helytartóra nézve ugyan közömbös, de az adóteher alatt amugy is nyögő lakosságra nézve nem az és végül tekintettel arra, hogy a pénztáraknak a biztosítottak érdekében existenciájukért és fizetőképességükért erőlyesen védekezniök kell, az alsó-ausztriai kerületi betegsegélyező-pénztárak szövetsége tiltakozik a kórházi költségeknek már elrendelt felemelése ellen és ennek folyományaként kijelenti, hogy az ápolási költségek megfizetését mindaddig megtagadja, míg a pénztárak és tagjaik ellen a helytartó által elkövetett igazságtalanság vissza nem vonatik.

A hamburgi helyi pénztárak (Ortskrankenkassen) egyesülése. Hamburgban 15 helyi pénztárnak közgyűlési kiküldöttei, még pedig számra nézve 665-en a folyó év június hó 10-én valamennyi szavazattal 4 ellenében elhatározták, hogy a helyi pénztárak 1911. január hó 1-sején egyesüljenek. A tervezet szerint az új pénztár a rokkantbiztosítással kapcsolatosan 5 bérosztályt állapít meg 1, 2, 3, 4, 5 márka napibérrel és táppénzt ezen bér felének magasságában fizet valamennyi napért (beleszámítva a vasárnapokat és a várakozási napokat), és pedig 13 heti szakadatlan tagság után 45 héten keresztül. A családtagokat illetőleg az új pénztár az ingyenes orvosi kezelésen és gyógyszeren kívül a gyermekágy és kórházi ápolás költségeinek fedezésére szolgáló pótszegélyről kíván gondoskodni. A járulékot $3\frac{1}{4}\%$ -ra óhajtanak szabni. Eleinte csak egy igazgatási szövetséget létesítettek a részes pénztárak közös igazgatása céljából és most már ezeknek teljes egybeolvasztására törekszenek.

Anyasági biztosítás Olaszországban. Az anyaság esetére való biztosításnak ügye Olaszországban végre a megvalósulás stádiumába jut, miután a kamara az 1902. évi nő- és gyermekvédelmi törvénynek már 1905-ben benyújtott novelláris módosítását elfogadta. Az új törvény szerint minden munkásnő, amennyiben az ipari védőtörvény hatálya alá tartozik, minden szülés, vagy elvetelés után 40 lira segélyt kap. Ezen összegnek $\frac{3}{8}$ és $\frac{3}{8}$ -ad része a munkásnők és munkaadók járulékaiból és $\frac{2}{8}$ -ad része az állami támogatásból fedeztetik.

Aggkori járadéktörvény Franciaországban. A munkaügyi miniszter a minisztertanácsban a f. év július hó 4-én közölte, hogy az aggkori járadékra vonatkozó törvény csak az 1911-ik év második felében léphet hatályba. Az ezen cél megvalósítására a budgetbe 1911-re még beállítandó összeg 45 millióra rúg, míg a munkások nyugdíjára előreláthatólag évenként körülbelül 133 millióra lesz szükség.

A betegség esetére való biztosítás Norvégiában. Norvégiában eddig a munkások betegség esetére csak önkéntesen biztosíthatták magukat. 1907-ben körülbelül 400 »szabad betegsegélyező pénztár« volt Norvégiában 60.000 taggal és a bér munkásoknak csak mintegy $13\frac{0}{10}\%$ -a volt biztosítva.

A kötelező biztosítás elvén alapuló új törvényt 1909 szeptember hó 18-án hirdették ki. A biztosítási kötelezettség valamennyi köz- és magánszolgálatban álló, 15 évesnél idősebb bér munkásra és alkalmazottra terjed ki, amennyiben a munkaviszony előre nem korlátoztatott 6 napnál rövidebb időre.

A biztosítás köréből kizáratnak azon munkások, akiknek évi jövedelme vidéken 1.200 és a városban 1.400 koronánál nagyobb és azok, akik betegség esetére teljes bérüket húzzák legalább három hónapon keresztül.

Az önkéntes tagság jogosultsága kiterjesztetik mindazon 15 évesnél idősebb, de 40 évesnél fiatalabb személyekre, akiknek évi jövedelme vidéken a 800 és városban az 1.000 koronát nem haladja túl.

A biztosítás szolgálmányai a következők: ingyenes orvosi segély és gyógyászati segédeszközök legfeljebb 26 hétig; táppénz az átlagos napibér 60% -ának magasságában a hétnek hat napján azon esetre, ha a keresetképtelenség három napnál tovább tart, 26 héten keresztül; gyermekágyi segély és végül temetési költség az átlagos napibér 25-szörös összegének magasságáig; a tag által eltarított családtagok ingyenes orvosi segélyben és gyógyszerekben részesülnek.

A terhek $\frac{2}{10}$ -ed részét az állam, $\frac{1}{10}$ -ed részét a község, $\frac{6}{10}$ -ed részét a biztosítottak és $\frac{1}{10}$ -ed részét a munkaadók viselik.

Munkásbiztosítás Kubában. A havannai (Kuba) parlamentnek röviddel ezelőtt való megújítása alkalmával az elnök különösen a munkálkodó osztályokról való szociális irányú gondoskodásnak szükségességét emelte ki. Legelső sorban a betegség, baleset és rokkantság esetére való kötelező biztosításnak kérdése teendő mérlegelés tárgyává, amelyeknek terhei a munkásokra, munkaadókra, a községekre és az államra hárulnának. A reformnak szükségességét a munkásnépességnek rohamos emelkedése tette nyilvánvalóvá. Kétségtelennek látszik, hogy a most oly gyakori munkászavargásoknak oka a munkásrétegek nagy szociális nyomorában keresendő, amelynek enyhítése és megszüntetése az államnak kötelessége.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Egészséges park-gazdálkodást!

Budapest székesfőváros elvben átengedte egy befásított terének a Tisza Kálmán-térnek egy darabját színházépítés céljára.

E határozathoz nekünk is van néhány szavunk.

Ennek a rohanó ár sebességével fejlődő metropolisznak a lakóssága szinte megkétszereződött az utolsó húsz év alatt. Bérkaszárnnyáinak a száma egy harmadánál többel szaporodott. A szabad részeket egymásután építették be, bezsúfolták az embereket, a város területe azonban nem lett nagyobb. A város fejlődésével nem haladt lépésben az ültetvények gyarapítása, ahol ez a szaporodó embersokaság friss levegőhöz juthatna. Pedig a főváros népének óriási szüksége van tiszta, egészséges levegőre, mert munkahelyein, hol egész napját tölti, csak füstös, fertőzött levegőt szívhat. Nemkülönb a lakásában. A mi fővárosunkban nélkülözhetetlenek a levegőt tisztító fák és ültetvények. Budapest 800.000-nyi lakosságának zöme napi munkája után elcsigázottan fáradt arra, hogy távolfekvő helyeket keressen felüdülésére. Hogy valamely közlekedési eszközön jusson el oda, arra nem telik. Azért szobájában marad, vagy beül a karosszékbe.

Szaporítani kell ültetvényeinket, nem megcsonkítani. Egészséges, tágas lakásokat, széles, napfényes utcákat kell építeni. Meg kell rakni parkokkal és füves játszóterekkel a város minden részét, akkor kevesebb lesz a beteg, sápadt, vérszegény. Kevesebb lesz a munkaképtelen és kevesebbet kell dolgoznia a társadalomnak eltartásukért. Budapestnek egyfelől azért van oly sok kórházra szüksége, mert nincs elég ültetvénye és szabad levegője. A mi viszonyaink között egészséges parkpolitika elengedhetetlen. Minden ez ellen irányuló ténykedés a város lakosságán boszulja meg magát.

Parkviszonyaink megvilágítására álljanak a következők:

1894-ben a fővárosnak 2,889.256 m²-nyi köz- és magántulajdonban levő parkja és befásított tere volt, mely díjtalanul állott a közönség rendelkezésére. A Margitszigetet nem számítjuk, mert ott belépődíjat kell fizetni. A 12 év alatt az ültetvények területe az egésznek csak egy hetedével szaporodott szemben a lakosság megkétszereződésével. Így történt az, hogy 1894-ben Budapest minden lakására 5-75 m² díjtalanul használható befásított tér jutott, 1906-ban pedig csak 4'21 m². Vagyis egy negyeddal kevesebb.

Ültetvényes terekben való nagy szegénységünk még ríkítóbb, ha a külföld nagy városaival szembe állítva vizsgáljuk a mi viszonyainkat. Ferenczy könyvében olvassuk, hogy Londonban a múlt század végén 174 személy esett egy acre parkterületre, addig Párisban csak 39. Ellenben Wienben 200, Berlinben 224, Bruxellesben 380. De a legkedvezőtlenebb ez az arány Budapesten: itt 1 acre nyilvános parkterületre 1906-ban 798 lélek esett!

Amerikában minden 20.000-nél több lakósú városban kötelező a nép-park létesítése, ott a sétahelyekkel, játszóterekkel, könyvtárakkal ellátott

»common« szükséglet. Igazi közszükséglet. Van is Amerika legtöbb nagy városában ilyen »common« bőven. A vagyont gyűjtött emberek hagyományoznak nagy kerteket a városnak. Legutóbb egy milliomos new-york-i ügyvéd gazdagította a város népét a köznek hagyott 400 hektárnyi kertjével. Nálunk a parkok ilyen irányú gyarapítására számítani nem lehet, a mi dúsgazdagjaink nem gyakorolják az amerikaiak e szokását. Nálunk a városnak kell parkokat létesíteni. Mennél többet. És egyenletesen elosztva a háztömegek egész labirintusára. Ha kisebb méretekben is, de követnünk kell Chikagót. E város a három utolsó esztendőben 24 milliót költött parkjainak gyarapítására és a meglévők ápolására.

Legfőbb ideje, hogy Budapest is számoljon már egyszer a közegészségüggyel és nagyszabású, észszerű parkpolitikát indítson. P. B.

Szociálpolitikai szakelőadó Budapest székesfővárosnál. Nagy-jelentőségű elvi határozatot hozott Budapest székesfőváros törvényhatósága folyó évi július hó 7-én tartott közgyűlésében. A tanács és a pénzügyi és gazdasági bizottság javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy I. oszt. tanácsjegyzői ranggal egy szociálpolitikai szakelőadói állást szervez a községi társadalompolitika körébe vágó ügyek előkészítésére és intézésére.

Ez az első közhivatali állás hazánkban, amelynek viselője mintegy *hivatalból* lesz abban a helyzetben, hogy *kizárólag* a szociálpolitika *továbbfejlesztésének* szentelje idejét és munkaerejét. Állami szociálpolitikánk elmaradottsága fokozott köteleességeket hárít a fővárosi közigazgatásra. Örömmel üdvözljük tehát mi, akik a szociális téren való haladás eszméjét szolgáljuk, a székesfővárosnak ezt az úttörő nagy jelentőségű lépését. A tanács megokolása rendkívül fag működési kört biztosít a szociálpolitikai szakelőadónak, aki állandóan a polgármester közvetlen irányítása alatt álló szociálpolitikát osztályban fog működni és onnan nem rendelhető el. Az indoklás a szociálpolitikai szakelőadó teendőit a következőképp jellemzi:

»E teendők természetének és körének jellemzésére hivatkozunk arra, hogy első sorban a hatósági lakásügyi tevékenység nagyszabású megkezdése és folytatása, az építkezések költségeinek és üzemének, az épületek hozadékának központi nyilvántartása (könyvelése), a lakások és népszállók kezelése, munkáskertek létesítése, a főváros lakásügyi viszonyainak állandó szemmel kísérése és felügyeletük, a lakásstatisztika, a társadalmi közhasznú építkezés s lakásügyi propaganda előkészítésének, végül a lakásközvetítésnek kérdései nyomulnak előtérbe. De ez a szociális gondoskodás kiegészítésre szorul egyéb igen fontos irányokban. Elég röviden utalnunk arra, hogy a lakásügyön kívül véleményünk szerint ide sorakozik mindannak a tanulmányozása és előkészítése, mit tehet a székesfőváros mindazok anyagi és szellemi jólétének, kulturájának előmozdítására, akik általában szociális gondozásra szorulnak. Ide tartoznak a munkáskérdésnek kommunálpolitikai vonatkozásai, a székesfőváros saját munkásainak viszonyai, vállalatainál a szociális béke és rendes munka menetének nagyobb biztosítása, a munkanélküliség kérdése, a munkanélküliség ellen való biztosítás, a készülő ipartörvény szociális vonatkozásai. Sok teendő vár a fővárosra a gyermekvédelem, a közéletmezés, közegészségügy és közművelődés terén s bár ez ügyek egyik-másika más ügyosztályok keretébe tartozik, azok szociálpolitikai szempontjai s létesítendő, vagy előmozdítandó intézményei tekintetében részünkről is több javaslatra lesz szükség. (Például anya- és csecsemővédelem, az alsóbb néposztályok termelő, fogyasztó, lakbértbiztosító szövetkezeteinek szervezése, az alkoholizmus ellen való küzdelem, antialkoholista éttermek, nyilvános tejpavilonok stb.; népfürdők, népüdöhelyek, kertek, a felvilágosító szolgálat szervezése, a felnőtt nép oktatása, könyvtárak, technikai és művészeti továbbképzés, a népsportügy stb.)«

Bár a székesfőváros jelenlegi politikai szervezete nem a legalkalmasabb arra, hogy a szociálpolitikai tervek közeli gyors megvalósításával kecsegtessen, a szociálpolitikai szakelőadó állásában mégis igen sok tér nyílik egy a szociális reformmal összeforrott, az érdekelt néposztályok bizalmát élvező erős egyéniségnek arra, hogy számos községi szociálpolitikai intézményt megvalósítson, mások megvalósítását pedig előkészítse és siettesse.

Értesülésünk szerint erre a szociálpolitikánk történetében mértföldjelző állásra a székesfőváros tanácsa dr. Ferenczi Imrét, az ismert szociálpolitikai író

fogja meghívni. E jelölt egyénisége, akinek írásait lapunk olvasói is jól ismerik, biztosítékot nyújt az iránt, hogy a hazai hivatalok száma a szociálpolitikai előadói állás megszervezésével nem *sine cura*-val szaporodott, és hogy mindaz, ami jelenleg a fővárosnál szociális téren elérhető, meg is fog történni. Mint a magyar szociálpolitika egyik igénytelen harcosa, a »Munkásügyi Szemle« üdvözli a tanácsot a választáshoz.

Csecsemővédelem tekintetében az »Ingyentej«-egyesület, ezidei kimutatása szerint, alaposan vette ki részét. A nevezett egyesületnél bemutatnak 1.123 csecsemőt, kik közül 920 lett anyatejjel táplálva. A főbbi csecsemő mesterséges táplálékban részesült, többnyire azért, mert a bemutatás alkalmával már el voltak választva. Az egyesületnél jelentkezett összesen 1.491 gyermek, kik között 246.000 liter tejet osztottak szét.

Anyák és csecsemők nyári szünideje. Franciaország déli részén a nagy nyári hőségben a gyermekhalandóság föltűnően nagy. Hogy ezen valamennyire segítsenek, Montpelliérben magánkezdeményezésre egyesületet alakítottak, amelynek célja, hogy szegény anyákat gyermekükkel együtt a nyári évszakban néhány hónapra a hegyek közé küldhessenek. Az egyesület eddigi tapasztalatai és az elért eredmények teljesen kielégítőek, amennyiben az a gyermekek egészségét illeti. Szomorú tapasztalatokat szereztek azonban arról, hogy a szegény, nyomoruságos életmódhoz szokott anyák nagyrésze nem tud kellő gondot fordítani gyermekére.

Az intézmény 1907-ben alakult és a lehető legegyszerűbb módon működik. Azok a szegény asszonyok, akik maguk szoptatják gyermeküket s amellet rossz egészségi viszonyok között élnek: piszkos, egészségtelen lakásban laknak, nyomorognak, vagy férjük rosszul bánik velük stb., egyszerűen jelentkeznek az egyetemi rektor feleségénél, aki Cévennesbe küldi őket, paraszt családokhoz, ahol kipihenhetik magukat s megmenthetik kicsinyüket a bélgyulladás vagy a láz által okozott haláltól. Elég, ha az illető anyja maga szoptat és szegény, hogy joga legyen igénybe venni ezen intézményt.

Igen dicséretre méltó buzgósággal elsimítottak minden anyagi akadályt. A legtalálékonyabb módszerrel gyűjtöttek annyi alapot, amelyből ezen anyákat egy-két s néha még több hónapra is elküldhessék a hegyek közé, a falvakba, majorságokba. Az intézmény 15—20 frank ellátási díjat fizet, havonként. Némely anyja segít a gazdasági munkában s ezzel is csökkenti a költségeket. A vasuti társaságok nem adtak kedvezményes utazást ezen anyáknak. Az emberbarátok le tudnak győzni majdnem minden nehézséget, de ez a kérdés mégis megdöbbenette őket: csak hogy ez a csekélység mégsem állhatott útjukba akkor, amikor a csecsemők életének a megmentéséről van szó, akiket a délvidéki nyári hőség irgalmatlanul elpusztítana: 1907. júniusában százkilencz anyja kétszáznegy két hónaptól két éves korig való gyermekkel utazott el a Tam-megyei tanyákra, ahol egy-két-három hónapot töltöttek.

Ha meggondoljuk, hogy ezen anyák legtöbbször a legszegényebb környezetből kerültek ki, megérthetjük, hogy milyen üdvös hatással lehetett rájuk ez a hegyek között való tartózkodás. A városokban a meghamisított élelmiszerekkel táplálkozó szegényekre nézve valósággal lakmározás számba ment a friss ételekkel való táplálkozás. A gyermekekre pedig egyenesen csodás előnnyel volt ez az egészséges és jobb táplálék.

Hogy a kiadásokat lehetőleg csökkentsék, ami egy kizárólag magánkezdeményezésen alapuló intézménynél igen fontos kérdés, ahol lehetett, az anyákat rokonaikhoz küldték el, ahol ezeket kevesebb kárpótlásért is szívesebben fogadták. Az 1907-iki költségvetés kimutatja, hogy 7.000 frankot adtak ki a 109 anyára és 204 gyermek utazási és eltartási költségeire.

A felügyelettel megbizottak jelentései szerint a hegyek között való tartózkodás eredménye szinte bámulatos. A beteges, gyöngélgedő, korai halálra szánt kicsinyek rózsás színben, egészségesen jöttek vissza. A megjavított anyatej és a tiszta levegő meggyógyította őket.

Az intézménynek sikerült a községi szubvenczióval is biztosítani az anyák elküldését. Nagy nehézséget okoz, minden jóakarattal együtt, az anyák tudatlansága. A felügyelettel megbizottak azt tapasztalták, hogy az asszonyok nagy részének sejtelve sincs a higiénéről. Nagyon korán etetik gyermeküket, vagy sokat etetnek velök. Az asszonyok egy része a tisztaságra sem helyez nagy súlyt, míg mások komolyak, szigorúan tiszták és mindenben követni igyekeznek a nekik adott egészségügyi tanácsokat.

1908 és 1909-ben 200 anyát küldtek el vidékre gyermekeikkel. Visszatérésük alkalmával az orvosi vizsgálat megállapította, hogy valamennyi gyermek megerősödött. Nagyon sok nehézséget okoz azonban még mindig az anyák tudatlansága. Mindezekből a tapasztalatokból kénytelenek megállapítani, hogy nagy szükség van arra, hogy az asszonyokat kioktassák az *anya*-mesterségre. Sőt szükségesnek tartják, hogy az iskolákban már a leányokat kitanítsák jövőbeli anyai kötelességeikre nézve.

Az intézmény a nagyobb gyermekekkel is foglalkozik. 1909-ben 150 tizenhárom éven aluli fiút és leányt küldtek ki a vidékre. A parasztok szívesen fogadják ezeket a városi csemetéket. Féltékenyen vigyáznak rájuk, fürösztik őket. Az asszonyok kijavítják a nagyon hamar kilyukadt harisnyákat s jó kenyérrel, tejjel és sajttal táplálják a kicsinyeket.

A nyári tartózkodásra kiküldöttek csoportja évről-évre emelkedik. Az egészséges életmód átalakítja ezeket a gyermekeket. Reggel 6 órakor kelnek. Fél 7-kor a gazdával a mezőre mennek, vagy a kis pásztorokkal együtt őrzik a juhokat és kecskéket. A felügyelő 10 órakor az erősebbeket fürödni viszi a folyóba. 11 órakor ebédelnek. A délutánt sétával, játékkal töltik el. 7 órakor vacsoráznak s 9 órakor mindenki alszik a szigorúan tiszta fekvőhelyén. Ritka eset, hogy ezen gyermekek valamelyike rosszulról panaszkodnék. A leggyöngébbje is hamarosan összeszedi magát a jó levegőn. Az elért sikerek oly kielégítőek, hogy csak új reményeket kelthetnek s további lelkes működésre biztatják az intézmény tagjait.

A berlini országos biztosító intézetnek fogászati rendelője kiadta első évi jelentését. Ebből kitűnik, hogy a fentnevezett intézet a különböző betegpénztárak részére műfogak készítésével foglalkozik, hanem egyáltalában elvállalja ezen pénztárak tagjainak fogászati kezelését. A rendelőnek I. osztálya, mely műfogak készítésével foglalkozik, 1908 január 1-én nyílt meg egy segédorvossal és két fogtechnikussal. Ezek száma az év folyamán három orvosra és 13 technikusra emelkedett. Ezen az osztályon 1781 beteget kezeltek; a készített fogazati darabok száma 3.526-öt tett ki. A II. fogorvosi osztályon, mely április 1-én nyílt meg, összesen kezeltek 1.545 beteget, kiknél 8.413 foghuzást és 6.932 töltést végeztek. (614 aranytöltés.)

A jelentés kiemeli az iskolai fogászati klinikák nagy fontosságát, mint legjobb megelőző eszközt a felnőttek száj- és fogmegbetegedéseinek.

Ipari betegségek. Anglia legelőkelőbb orvosi egyesülése, a »British Medical Association« legutolsó évi gyűlését Sheffieldben tartotta, mely gyűlés tárgyalásai között az ipari betegségek megvitatása foglalta el az első helyet.

Első sorban a *por* által előidézett megbetegedéseket tárgyalták. Konstatálták, hogy a *köszörűsök* — Sheffield városa az angol köszörűsipar központja — *halandósága tudóvészben hatszorosa a rendes halandóságnak* és hogy a légzőszervek megbetegedéseinek száma a sheffieldi köszörűsöknél háromszor oly nagy, mint a többi lakoságnál. Az egyik előadó szerint a *por* csak mint a tudóvész-bacillusok lerakódó helye bír nagy veszélyességgel.

Sok szó esett továbbá a *gyermekmunkáról is*. Hangoztatták azonkívül a *kötelező orvosi vizsgálatot a pályaválasztás előtt*, mint azt mi is e lapok hasábjain már többször követeltük; továbbá az ifjú munkások évenkénti orvosi megvizsgálását szakmájukban való jövőbeli munkaképességük tekintetében, és az orvosoknak ez irányú kiképeztetésének szükségességét.

Az egyes ipari betegségek tárgyalásánál, melyre más alkalommal bővebben ki fogunk térni, behatóan foglalkoztak az *ipari betegségek kötelező bejelentésének* kérdésével.

MUNKAVISZONY.

Ipari választott bíróságok és bérhivatalok Ausztráliában.

Az ausztráliai államszövetség területén a munkások és munkaadók közötti viszony szabályozására két különböző rendszer van alkalmazásban: a választott bíróságok és a bérhivatalok.

Az egyeztetés és a választott bíróság rendszere abból a felfogásból indul ki, hogy a munkaföltételek megállapítása a szabad egyezkedésre bízandó. Az állam szerepe csak arra szorítkozik, hogy a két félnek közvetítő szervet bocsát rendelkezésére, amely az esetleg felmerülő ellentéteket ki-

egyenlítse. Eredetileg az egyezkedő felek tetszésére volt bízva, hogy elfogadják-e ezt a közvetítést és alávetik-e magukat a határozatnak, melyet provokáltak. Későbbi fejlődésében e rendszernek az állam már kényszeríti a feleket, hogy kíséreljék meg az egyezkedést, tárgyaljanak az állami hivatal előtt. További lépés már az, hogy az állami hivatal ítéletet mond a vitás ügyben, akár kéri ezt a felek, akár nem. Ennek az ítéletnek gyakorlati értéke még nem igen volna, ha az állam kényszereszközökkel nem volna képes az ítéletnek érvényt is szerezni. Ezt az utolsó lépést Uj-Zeland tette meg. Itt a munkaviszony a munkafeltételek állami közbelépés útján szabályoztatnak és el van ejtve az a szokásjogon szent és sérthetetlennek tartott elv, hogy a munkaviszony és a munkafeltételek megállapítása a szabad megegyezés tárgya munkaadó és munkás között.

A bérhivatalok rendszere, melyet először Viktoria állam rendszeresített, mindjárt a munkaviszony állami rendezésének gondolatából indul ki. A bérhivatalok eredetileg csak a nők és gyermekek bérminimumát állapították meg. De nemsokára kiterjesztették a bérhivatal hatáskörét a munkásság összeségére. A bérhivatalok fölé felebbezési bíróságot szerveztek. Ugy, mint a választott bírósági szervezetnél, itt is egy központi hatóságra bízták tehát az egész állam ipari munkaviszonyainak rendezését.

Ez a két rendszer magas fejlődési fokban az ausztráliai államszövetség különböző államaiban különböző formában van alkalmazásban. A választott bíróság rendszerét majdnem mindenütt Uj-Zeland mintájára alkották meg, de a legtöbb helyen Viktoria mintájára bérhivatalok szervezésére is hoztak törvényt. Nyugat-Ausztrália az egyetlen állam, mely megmaradt a választott bíróság rendszere mellett. Dél-Ausztrália, Uj-Dél-Wales és Queensland követték Viktoria példáját és bérhivatalokat állítottak fel.

A bérhivatalok 9—10 tagból állanak, egyenlő számban munkás és munkaadó. A minster nevezi ki a tagokat, miután a nevek előbb közzétették. Ha a munkások vagy munkaadók egy ötödrésze a nevezettek valamelyike ellen felszólal, ők maguk választhatnak egy tagot az ajánlott helyett. Ez a joga csak a butoriparnak nincs meg, mert — itt a legtöbb munkás kínai. (!) A tagok érdekkörükön kívül álló személyt választanak elnökül. A bérhivatal joga, hogy a bérminimumot és a munkaidőt megállapítsa a maga iparában.

Rendesen a »tisztességes« munkaadók által fizetett átlagbéreket veszi alapul a hivatal. Ha ezeket is alacsonyaknak találja, a felső bírósághoz utalja a kérdést, mely végérvényesen megállapítja a bérminimumot. A felső bíróság, az ipari felebbezési bíróság, az állami legfelsőbb bíróság egy birájából áll, ki fontos kérdésekben egy munkás és egy munkaadó szakértőt hí meg ülnökül maga mellé. Uj-Dél-Walesben a hivatal az iparban előforduló minden vitás kérdésben dönt, a túlórázásért és vasárnapi munkáért, a darabmunkáért és időmunkáért járó bérminimumot állapítja meg, megállapítja egy-egy műhelyben hány tanonc alkalmazható. A hivatal ítélete jogforrás minden munkaszerződésre nézve. A munkás, ha a megállapított törvényes bérminimumnál alacsonyabb bérért dolgozott, követelheti a különbözetet. A ki bármiben vét a bérhivatal döntése ellen, 50 font sterlingig terjedő pénzbírsággal sújtatik, ha az be nem hajtható, három havi fogházzal büntethető. Ép úgy büntetik oly munkaadó, ki munkást elbocsát, mert szakszervezet tagja vagy mert valamely bérhivatal tagja és ezért a munkából távoznia kellett. Sztrájk vagy kizárás rendezése vagy abban való részvétel 1.000 fontig terjedő pénzbírsággal vagy két havi fogházzal büntetik. Az erre való izgatás 12 havi fogházzal sújtatik. (1909. decemberi novella).

Ha szakszervezet tagja volt az illető vagy munkaadó szövetség tagja, akkor a szakszervezetre lehet kiróni a büntetés egy részét. A rendőrség messzeterjedő felhatalmazást kapott sztrájk vagy kizárás előkészítésére irányuló gyűlésekbe való behatolásra. Az életszükségleteket, vagy a nyil-

vános közlekedést szolgáló iparok megzavarását célzó sztrájkok vagy kizárások még szigorubban büntetnek.

Az egyes államokra közösen vonatkozó ipari ügyek elbírálására államközi birodalmi törvény alkottatott. Birodalmi szövetségi választott bíróságot is szerveztek. Ennek elnöke a birodalmi legfelsőbb törvényszék egy bírója, kit a főkormányzó nevez ki és ki csak a parlament mindkét házának egyező határozata alapján mozdítható el állásából.

Kétségtelen, hogy ily irányú törvényhozás sem oldja meg a munkaviszonynak mélyen társadalmi berendezkedéseink tökéletlenségeiben gyökerező kérdéseit — nem oldja meg a szociális kérdést. De hogy a tőkés termelési rendszeren belül a munkaviszony jogéletének magasabb fejlődési fokát képviseli az ilyen társadalom és állam, az kétségbe nem vonható igazság.

Családi fizetési pótlék. Kőbánya egy kis proletár lakásában egy magyar királyi postaszolga, ki a levélhordó nehéz szolgálatát végezte, beretvéval megölte öt kicsiny gyermekét, köztük egy kis két hónapos csecsemőt is, aztán a maga torkát metszette át. A rémes családirtás oka a nyomor volt. Küszöbön állott a házbérfizetés kötelessége. De havi 66 koronából és lakbérből nem tellett erre is. A hivatali főnök ugyan azt mondta, hogy évi 1.350 korona volt a fizetése. Ruhát is kapott. Ebből meg lehet élni.

De a levélhordó úgy találta, hogy Budapesten öt gyermekes apa magát és családját ebből el nem tarthatja.

*

Schönebergben a városi tanács a város szolgálatában álló családos munkásoknak családi fizetési pótlékot szavazott meg. A kinek három gyermeke van, havi 10 márkát kap, kinek 4 gyermeke van 12,5 márkát, 5 gyermek apja 15 márkát, 6 gyermek apja 17,5 márkát, hét vagy több gyermek apja 20 márkát pótlékot kap havonta. A pótlékot csak törvényes házasságból származó vagy később törvényesített gyermek után fizeti a város. A tanács ezt a pótlékot akkor is folyósítja, ha a munkás más alapból kap segílyt. A pótlék csak akkor szüntethető be, ha a munkás elbocsátatik. Levonások, büntetéspénzek a pótlékot sohasem érinthetik. Amelyik özvegynek vagy árvának teljes fizetést adnak egy negyedéven át, azok megkapják a családi pótlékot is, mely különben nem számíttatik be a nyugdíjképes fizetésbe.

A híhetetlenül rosszul fizetett állami vagy városi kishivatalnok azért vállalja rendszeresen ilyen bérért a hivatalt, mert az állás »biztos« és mert van nyugdíj-képesség. A schönebergi példa utánzásra méltó enyhítése annak a rendszernek, amely ezt a »biztosságot« eddig mindenütt bérleszorításra használta ki.

Munkaviszony és az állampolgári jogok gyakorlása. Alkotmányos jogának gyakorlása miatt a munkás a munkából el nem bocsátható — így rendelkezik az új svájci gyári törvénytervezet 15. §-a. Amilyen természetesnek és magától értetődőnek látszik az így törvényesen rögzített jog, mégis látjuk azt, hogy vétenek ellene nemcsak tájékozatlan, vagy szociális érzék híján lévő munkaadók, hanem — az állam is. Németországban a bottropi állami bányatelep egy munkását, ki hét év óta dolgozott a bányában, elbocsátották a bánya szolgálatából, mert megválasztották Bottropban a községtanács tagjává. Miután a telepen lakott, lakását is el kellett rögtön hagynia. A felmondás azért történt, mert a bányagazgatóság akarata ellenére választotta meg magát. Az elbocsátást különben nem indokolták. Mikor a parlamentben Brust, a katolikus centrumpárt tagja, az eset miatt interpellálta a kormányt, az interpelláció felelet nélkül maradt. Mindenesetre feltűnő, hogy állami üzem vállalkozik a polgári jogok ily flagrális megsértésére.

A sztrájkorszem rendőri üldözésének jogtalanságát mondotta ki a braunschweigi főtörvényszék. A munkás állampolgári jogaiban biztosított szabad mozgását látja korlátozottnak ez a főtörvényszék akkor, mikor a rendőrség a sztrájkorszemet üldözi. Szabad polgári jog a sztrájk is, a sztrájkposztónállás is. Helmstadban a rendőrség, azokat az asztalos munkásokat, kik sztrájkorszem-szolgálatot végeztek, megbüntette. Két bíróság helybenhagyta a rendőrség ítéletét, míg a főtörvényszék aztán mindkét bíróság ítéletét feloldotta és kimondta, hogy a szabad közlekedést ily nagy mértékben gátló rendelkezés törvényellenes.

Szabad-e beszélni a gyári munka közben? Chemnitzi ipari bíróság kimondta, hogy szabad. Egy munkaadó elbocsátotta egy munkásnőjét felmondás nélkül, mert munkaközben más munkásnővel beszélt: pedig a gyáros megtiltotta, hogy munkaközben egymással beszéljenek a munkásnők. A munkásnő beperelte a gyárost és követelte a felmondási időre járó bért. A törvényszék ezt megítélte. Ha a társalgás el is van tiltva, úgy az a körülmény, hogy a munkás munkaközben véletlenül beszél egy társához, még nem lehet oka a rögtöni elbocsátásnak.

Az egyesülés jogvédelme. Strassburg város községtanácsa kimondta június elsején, hogy városi közmunka és városi szállítás csak oly cégnek adható ki, amelyikről tudja a hatóság, hogy alkalmazottai és munkásai egyesülési jogát respektálja és egyesülési szabadságukat semmiben sem korlátozza.

Tisztességes pincérszerződés. Kielben a szakszervezetek munkásszállója a vendéglői alkalmazottak szakszervezetével tisztességes pincérszerződést kötött, mely sok tekintetben mintául szolgálhatna. A munkaidő hétköznapon 12 óra, reggel 8 óra és éjjeli 1 óra közt elosztva. Hetenkint egy teljes szabad nap illeti meg a pincért. A heti bérminimuma 26 márka és étellemezés. A kisegítő-pincér óránként 50 pfenniget kap, hétköznap legalább 3, vasárnap 4 márkát. Aki egy év óta áll munkában, nyáron egy heti szabadságot kap teljes fizetés mellett. A borraivaló ily fizetés mellett önérzettel utasítható vissza. A tisztán munkásközönsséggel rendelkező vendéglő ily bérek mellett megtalálja számadását — mennyivel inkább találja meg »uri« vendégsereggel rendelkező szálloda és vendéglő. A borraivaló-rendszer hovatovább türhetetlen nyüggé lesz. Biztató jele a közfelfogás megváltozásának ez a kielői szerződés.

Az angolországi szakszervezetek 1908-ban. Az angol kereskedelmi kormány legújabb jelentése beszámol az Egyesült-Királyságban levő szakegyesületek állapotáról s 1908. évi működéséről. 1908 végén összesen 1.165 szakegyesület volt 2,378.248 taggal. A taglétszám csekély csökkenést mutat az előző évvel szemben, de 12,3 százalék emelkedést 1906-tal összehasonlítva. Az építőipari szakmákban a csökkenés már nyolc év óta állandó. A bányászok és a szövőmunkások szakegyesületeinek taglétszáma ellenben állandóan és fokozatosan emelkedik. A szakegyesületeknek összesen 205.732 női tagjuk van. A jelentés csak a 100 fontosabb egyesület pénztári forgalmáról számol be. Ezeknek a bevétele 1907-tel szemben 5,760.000 koronával emelkedett 1908-ban, míg a kiadások nem kevesebb, mint 27,600.000 koronával emelkedtek. A szóban levő 100 egyesületnek a kiadása 1899—1906-ban 465,600.000 korona volt. Ebből 50,400.000 koronát bérharcokra adtak ki, 115,200.000 koronát pedig munkanélküliek segélyezésére. 1908 végén a szakegyesületek összesen 109 szövetségben csoportosultak 3,131.563 taggal. A taglétszám itt azért fokozódik, mert sok egyesület egyszerre több szövetséghez is tartozik s így tagjai kétszer, sőt háromszor is számítanak. A legnagyobb szövetségek: a szakegyesületek általános szövetsége 705.630 taggal, Nagybritanniai bányászok szövetsége 590.235 taggal, a vasmunkások és a hajóépítők szövetsége 309.857 taggal.

Nyolc órás munkanap az amerikai könyomdaiparban. A National Association of Employing Lithographers utolsó newyorki közgyűlése alkalmával elhatározta, hogy általánosan elfogadja a 8 órás munkanapot és az egyesülés minden műhelyében keresztül viszi. A határozat egyhangú volt, ami annál érdekesebb, mert két év előtt a közgyűlés ugyanezt az indítványt nagy többséggel elvetette. Az egyesülethez tartozó munkaadók műhelyeiben körülbelül 30.000 segéd és munkás dolgozik.

Az amerikai bányákban elpusztult munkásokról tesz jelentést az Egyesült-Államok kormánya. A statisztika az 1909. év folyamán történt bányaszerencsétlenségekről számol be. A kimutatás annyiban nem teljes, hogy a kimutatást júniustól—júniusig állították össze s így a borzalmas Cherry-i bányakasztrófa, amelynek 393 áldozata volt, nem került bele a statisztikába. Ezeket leszámítva, az elmúlt évben 2412 emberélet pusztult el az Egyesült-Államok bányáiban. A halálos balesetek 14 százalékát a kimutatás szerint robbanás okozta. A legtöbb pusztultak el a pennsylvániai bányákban és ott történt általában a legtöbb baleset is, amely nem volt halálos kimenetelű.

■■■	JOGGYAKORLAT	■■■
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

A munkaadó közvetlenül felelős a biztosító pénztárnak a tag-járulékéért.

A porosz kir. Landgericht 1908. évi december hó 4-iki ítélete.

X. helyi betegsegélyző-pénztár Sch.-gyárat több heti betegsegélyezési járulékhátralék fizetésére szólította fel. Sch. megtagadta a fizetést azzal az indokolással, hogy a járulékokat pénzszekrényében külön tartotta, azokat azonban egy betörés alkalmával ellopták. Felfogása szerint neki mint a pénztár meghatalmazottjának a járulékokat be kellett szednie a biztosítottaktól, azzal, hogy a járulékokat rendesen megőrizte, a pénztárral szemben kötelességének eleget tett. Mihelyt a járulékokat külön helyezi, a veszély már a pénztárt terheli. A pénztár ezen állásponttal szemben fentartotta igényét, mert mindaddig, míg a pénztár a járulékokat átveszi, a munkaadó a pénztárnak adósa.

A Landgericht a munkaadót álláspontját érvényesíteni kívánó keresetével a következő indokolással utasította el:

A felperes (Sch. munkaadó) azon álláspontja, hogy a pénztár meghatalmazottjaként járt el, téves. Az ügyforgalom könnyítése érdekében intézkedik a törvény olyképpen, hogy a munkaadó vonja le alkalmazottaitól a járulékot. Más viszonylatban, tehát a pénztárral szemben is, a munkaadó személye adós. Ettől a kötelezettségtől csakis teljesítés, vagyis fizetés vagy ezzel egyenlő erejű cselekmény által szabadulhat. A járulékok elkülönítése azonban ily cselekménynek nem tekinthető.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Az 1907: XIX. t.-c. 82. és 83. §-ai a bányatársládák tagjaira nem vonatkoznak; a bányatársláda tagja igényével közvetlenül a munkaadó ellen fordulhat.

(A kir. Kúriának 1910 június 23-án kelt 1.362/1910. P. számú ítélete.)

A kir. Kúria mind a két alsóbíróság ítéletét megváltoztatja és kimondja, hogy a felperes kártérítés iránti keresetével sem abból az okból, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. 82. és 83. §-ában említett feltételek felforgását nem igazolta, sem pedig abból az okból, hogy a kártérítési igényét egyedül a társpénztár ellen érvényesítheti, el nem utasítható; minélfogva az alsóbíróságok ítéletének a per-költség és ügyvédi díjak iránt intézkedő részét hatályon kívül helyezve az elsőbíróságot további eljárásra és új érdemleges határozat hozatalára utasítja.

Indokok: A felperes keresetét arra alapította, hogy az alperes salgótarjáni acélgyárában hengerész-munkásként alkalmazva volt férjét: Sz. Jánost, az 1907. évi december hó 29. napján reggel 6—9 óra között a hengerművek körül teljesített munkája közben a hengerek elkapták és halálra zúzták. Felperes előadása szerint a balesetet az alperesnek, illetve alkalmazottjának gondatlansága okozta, ami abban állott, hogy mialatt a felperes férje a hengerműveket vizsgálta és annál foglalatostkodott, a gépet minden jelzés és körültekintés nélkül egyszerre megindították.

A kérdéses balesetnek megtörténtekor már hatályban volt 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 1., illetve 3. és 26. pontjai értelmében a felperes férje üzemi baleset ellen való biztosítási kötelezettség alá esett. Az idézett törvény 98. §-a szerint a biztosítást az e törvény értelmében biztosítottakra nézve az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár teljesíti; a törvény 3. §-ának negyedik bekezdésében azonban kimondatott, hogy a bányatörvény hatálya alá tartozó bányauzemekben alkalmazottak az idézett törvény XIII. fejezetében (154. és 155. §-ok) megjelölt módon és szervezetben biztosíthatnak, a törvény 154. §-a pedig kimondja, hogy a bányatörvény alapján létesített és az e törvény 155. §-ában foglalt határozmányoknak megfelelő bányatársládák tagjai nem kötelesek a betegség és baleset esetére való biztosítás céljából az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárba belépni.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 82. §-ának harmadik bekezdése értelmében a munkaadó más esetekben, mint amelyeket ez a szakasz megjelöl, az e törvény értelmében biztosítottakkal vagy ezeknek a 71—73. §-okban felsorolt hátramardottaival szemben üzemi balesetből kifolyóan kártérítéssel ugyan nem tartozik, minthogy azonban a fent kifejtettek szerint a bányatörvény alapján létesített bányatársulások tagjaira nézve a korábbi állapot az 1907. évi XIX. t.-c. életbe léptetése után is fentartatott; e szerint pedig a munkaadó, ha őt a baleset körül gondatlanság terhelte, a társulástár tagjainak, illetve hátramardottainak a balesetből eredő teljes kárt megtéríteni tartozott: az 1907. évi XIX. t.-c. 82. §-a harmadik bekezdésének említett rendelkezése nem zárja ki azt, hogy a 154. §-ban megjelölt társulástárral bíró vállalat abban az esetben, amidőn őt a baleset körül gondatlanság vagy mulasztás terheli, a társulástár tagjaival, illetve azoknak hozzátartozóival szemben, a 82. §. első bekezdésében s a 83. §-ban megjelölt feltételek fenforgása nélkül is köteleztessék a balesetből eredő teljes kárnak megtérítésére.

* * *

A kir. Kúria a most közölt ítéletben elejtette azt az előzőleg (a Munkásügyi Szemle idej 2. számának 76. lapján közölt ítéletben) elfoglalt álláspontját, mely szerint az 1907: XIX. t.-c. 82. §-ának korlátozó rendelkezései a bányatársulások tagjaira is kiterjednek. A kir. Kúria jelen ítéletében kifejezett helyes jogi felfogás tüzetes kifejtését I. dr. Szladits Károlynak »Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés« című dolgozatában (Munkásügyi Szemle idej 2. szám 50—53. l. és 5. szám 157. l.).

Munkakeresmény kiszámítása.

I.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910. június 21-én kelt 1910 P. 6/4. sz. ítélete.

A hivatal igénylő felebbezésének részben helyt ad, az I. fokú bíróság ítéletének részleges megváltoztatása mellett igénylő részére 1907. évi szeptember 15-től kezdve az 50%-os keresetképeségcsökkenésnek megfelelő évi 398 K 10 f (havi 33 K 18 f) állandó járadékot ítél meg és kötelezi az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy igénylőnek ezen járadék eddig esedékes részleteinek törlesztetlen részére 3 nap alatt, az ezentúl lejárandó 33 K 18 f részleteket pedig minden hó 15-én végrehajtás terhe mellett fizesse meg.

Megokolás: Az I. fokú bíróság ítéletében a tényállást az általa beszerzett bizonyítékokkal megegyezőleg állapította meg. Igénylő felebbezésében nehézményezte, hogy a választott bíróság ítéletében a járadék túlcsekély kereset alapján állapított meg, mert noha igaz, hogy a baleset idejében és pedig 1907. május 15-től kezdve, lakás és élelmezésen felül pusztán 16 K mészárossegédi fizetést kapott, de a túlcsekélyen díjazott állást csak szorultságában vállalta s hasonló munkaképességű és alkalmaztatású társai a felsőbírósági tárgyaláson tett előterjesztése szerint a lakáson és élelmezésen kívül havi 60 K fizetést és 40 K mellékjavadalmazást élveznek. Ezért a járadékot tetemesen nagyobb s jelesül a hasonló munkát végzett alkalmazottaknak jelzett keresetéhez mérten kérte megállapítani. A felsőbíróság a bizonyítás kiegészítése során beszerzett adatok s jelesül az iparhatóság értesítése s három b-i mészárosmesternek tanuvallomása alapján azt találta megállapítandónak, hogy B.-n az igénylőhöz hasonló korú s gyakorlottságú mészárossegédek a lakáson és élelmezésen kívül, amelyeknek évi összértékét az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár, valamint az I. fokú bíróság (96-511) 607 K-nyi összegben vette helyesen számításba, még átlag havi 60 K, tehát évi 720 K pénzjavadalmazásban is részesültek és pedig részben fizetés, részben mellékjárandóság címén. Minthogy pedig az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-a értelmében a munkában töltött hetek átlagos keresete akként számítható ki, hogy az azok alapján megállapítandó évi javadalmazás az ugyanabban, vagy szomszédos üzemben és ugyanabban az időben hasonló munkát végzett alkalmazottak szokásos évi átlagos keresetét elérje, ennek következtében úgy találta a hivatal, hogy igénylő részére (607—720=) 1.327 K évi átlagos kereset alapján ítélendő meg az állandó járadék. Ezen az I. bírósági megállapítástól különböző adaton kívül a felsőbíróság nagyobb keresetképeségcsökkenést is talált igazoltnak.

II.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910. június hó 28-án kelt 1909—317/7. számú ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezést elutasítja, az I. fokú bíróság ítéletét részben megváltoztatja. Az igénylő évi keresményét az első bíróság által megállapított 1.249 korona 56 fillérrel szemben 1.386 koronában állapította meg a hivatal; mert a munkaadó cég által bemutatott 18 heti időre terjedő kereseti kimutatásból kihagyandónak találta a hivatal az első és utolsó hétre vonatkozó összegeket, melyek nem teljes hétre vonatkoznak, minthogy igénylő nem a hét elején állott munkába és nem a hét végén lépett ki; kihagyta továbbá a hivatal a tizedik hetet, illetve az erre vonatkozó összeget is, mert e hét folyamán az igénylő megbetegedvén, s még további két héten is beteg lévén, (mely időről, „beteg“ megjegyzés mellett, kereset nincs is kimutatva) már a tizedik hétre vonatkozó adat sem teljes heti keresetet tüntet fel és ezért mellőzendő volt. Ehhez képest az 1., 10., 12. és 18-ik hetek kihagyásával csupán a többi 13 hét alatt keresett 346 kor. 50 fillérből volt a t. 78. §-a szerint az 52 hétre = 1 évre eső aránylagos kereset megállapítandó, mely kiszámítva, 1.386 koronát tesz.

* * *

Az I. alatt közölt ítélet a törvény 78. §-ában foglalt, a gyakorlatba kellőleg át nem vitt azon rendelkezés nagy jelentőségének példája, mely szerint a kereset úgy állapítandó meg, hogy az átlagos keresetet elérje. Kivánatos volna, hogy az egyes pénztárak az átlagos keresetek statisztikai összeállítását elkészítsék, hogy ezzel e rendelkezés gyakorlati keresztülvitele lehetővé legyen.

A II. alatt közölt ítélet ugyancsak a 78. §. rendelkezéseinek érdekes — bár nem kellően indokolt — magyarázata. Eszerint csak teljes hetek keresete veendő a munkakeresmény kiszámításánál alapul, amely eljárás — mint a közölt esetben is — méltánytalanság elkerülésére vezet.

Ékszerézműhelyek balesetbiztosítási kötelezettsége.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1910. június hó 17-iki 1909 A bal. 220/13. számú ítélete.

A választott bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy H. L. ékszerészsegéd igénylőnek az 1908. évi december 24-én elszenvedett balesetéből folyólag, jelen ítélet jogerőre emelkedésétől számítva 3 nap alatt 158 K 76 fillért és dr. L. E. ügyvéd kezéhez 75 K perköltséget, 1910. évi július 1-től kezdve pedig igénylő kezéhez előlegesen havi 14 K 15 f járadékrészleteket, állandó baleseti kártalanítás fejében végrehajtás terhével folyósítson. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága igénylőt baleseti kártalanítási igényével elutasította abból az okból, hogy igénylő aranyműves és műötvös szolgálatában, vagyis balesetbiztosításra nem kötelezett üzemben sérült meg. Igénylő e határozat ellen törvényes határidőn belül felebbezéssel élt, azt állítva, hogy mint aranyműves műötvös, balesetbiztosításra kötelezett fél, többféle okból: mert egészségre ártalmas, mérges anyagokkal kell dolgoznia, továbbá munkaadójánál elemi erővel hajtott gépek vannak használatban; végre, mert 1907. és 1908. év elején N. A. munkaadónál állandóan 20-nál több alkalmazott dolgozott és a nevezett munkaadó igénylőt balesetbiztosításra is bejelentette. A bíróság a per összes adatainak mérlegelésével arra az álláspontra helyezkedett, hogy igénylő balesetbiztosítási üzemben sérült meg. Mindenek előtt kétségtelen az a tény, hogy a munkásbiztosítási törvény életbeléptetése idején és azt követőleg hosszabb időn át N. A. cég aranyműves műhelyében állandóan 20 alkalmazott volt és így, amennyiben ez a munkaadó cég a törvényéletbeléptetése idején fenforgott állapotnak megfelelő üzemi bejelentést tett volna, azt a balesetbiztosításra kötelezett üzemek közé kellett volna venni. Már most figyelemmel arra, hogy a nevezett munkaadó üzemét maga is balesetbiztosításra kötelezett üzemnek kívánta tekinteni, és mint illyent jelentette be, az üzemében előfordult változásról pedig bejelentést nem tett, a N. A. cég üzeme alkalmazottainak 1907. évi július hó 1-én fenforgott számánál fogva is balesetbiztosításra kötelezettek tekintendő, annál is inkább mert a per adataiból nem tekinthető bizonyítottnak, hogy a nevezett cégnél állandóan 20-nál kevesebb alkalmazott volna, és pedig mely időtől fogva. Másodsorban balesetbiztosításra kötelezett üzemnek kellett tekinteni az ékszerész és műötvös üzemét a b-i kerü-

leti munkásbiztosító pénztár gyakorlatában is követett álláspontból. A törvény az ékszerész és ötvös üzemét kifejezetten nem sorozta ugyan a balesetbiztosításra kötelezett üzemek közé, de azt a törvény 3. §-ának 10-ik pontja értelmében mégis ilyennek lehet minősíteni abból az okból, hogy az ötvös és ékszerész munkásoknak a munkájuk teljesítése közben mérges és fertőző természetű oly anyagokkal kell érintkezniük, amelyek a kéz megsérülése esetén a munkás testi épességét és munkaképességét veszélyeztethetik. E fokozott veszéllyel fogva indokolva van az, hogy a kérdéses üzemek balesetbiztosításra kötelezetteknek tekintessenek. Habár tehát nem is volt megállapítható, hogy N. A. cég üzemében elemi erő által hajtott gép lett volna használatban, az előbb kifejtett okból mégis meg kellett állapítani, hogy igénylő balesetbiztosításra kötelezett üzemben szenvedett balesetet és miután igénylőnek megsérülése hivatásos munka teljesítése közben történt, ezt a balesetet a törvény 69. §-a alá tartozónak kellett tekinteni.

Baleseti járadék kezdőpontja nem a balesetet követő tizenegyedik hét, hanem a baleset következtében beállott betegség első napjától számított tizenegyedik hét.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910 június 28-án kelt 1909. évi 317/7. számú ítélete.

A m. kir. állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezést elutasítja, az I-ső fokú bíróság ítéletét részben megváltoztatja. Megokolás: Az igénylő az őt kezelő pénztári orvosok jelentése szerint a jobb tenyéren szúrt seb után fellépett genyes kötszövetlob miatt állt 1908 január 2-től 1909 január 16-ig gyógykezelés alatt. Igénylő állítása szerint 1907 december 18-án a G. G. és Fiai cég ácstelepén, ahol alkalmazva volt, munkaközben a farakásból leemelt egy cölöpből szálla furódott a jobb tenyerébe. Ezen baleset után 1907 december végéig még tovább dolgozott ugyan, de ekkorra sérült jobb keze már annyira megdagadt, hogy 1908 január 2-án munkába már nem állhatott. E napon kénytelen volt gyógykezelése végett a kerületi munkásbiztosító pénztár sebészeti osztályán jelentkezni. Baleseti kártalanítás iránti igényét 1908 április 28-án jelentette a kerületi pénztárnál. Felgyógyulásáig, vagyis 1909 január 16-ig kapott a pénztártól segílyt, állandó járadék iránti igényével azonban az Országos Pénztár a T. 70. §-a alapján elutasította, mert a betérjesztett kezelő és pénztári orvosi vélemények szerint baleseti sérüléséből munkaképességének 10⁰/₀-on aluli csökkenésével gyógyult fel. Tévedett az első bíróság abban, hogy a baleseti járadék kezdeti idejét 1908 február 25-re, vagyis a balesetet követő 11 hét első napjára tette, mert a pénztárnak a betegsegélyezés számlájára az első 10 héten át fennálló táppénzfizetési kötelezettsége nem a baleset napjától számítandó, hanem a baleset következtében beállott betegség, illetve keresetképtelenség kezdeti napjától. A jelen esetben tehát a táppénzfizetési kötelezettség 1908 január 2-től kezdve 1908 március 11-ig bezárólag állott fenn. Hogy a T. 70. §. 2. pontjában minden közelebbi megjelölés nélkül említett 11 hét nem a baleset, hanem a baleset mint ok folytán beállott betegség, illetve keresetképtelenség kezdeti napjától számítandó, az a törvény célzatából következik, melyre világosan rá is mutat a törvénynek mint még javaslatnak a törvényhozás elé terjesztett indokolása. Ez indokolásnak a javaslat 71. §-ához tartozó szövege második bekezdésében foglaltak szerint ugyanis »a törvényjavaslat 71. §-a (a törvényben 70. § lett) a betegsegélyezés nyújtásának kötelezettségét a balesetből származó betegség esetében a betegség esetére való biztosítás terhére a betegség első 10 hete alatt állapítja meg«; és ugyan-e bekezdés vége így szól: »a munkások részbeni, bárcsak csekély hozzájárulásának biztosítása érdekében a balesetből származó betegségek első 10 hete alatt a betegsegélyek nyújtását a betegség esetére való biztosítás feladatává tette« a javaslat. Tehát a betegsegélyezés terhére eső első 10 hét nem okvetlenül a baleset napjával kezdődik, hanem a betegség, illetve a táppénzszolgáltatás tekintetében a keresetképtelenség első napjával. A sérültnek járadékra való igényjogosultsága e szerint nem az első bíróság ítéletében megjelölt napon (febr. 25), hanem 1908 március 12-én állott be.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Baleset-biztosító- és Munkásbetegélyező Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK“-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsik és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománcozott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT:

1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyárnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitricum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

JUSZT FERENC

LÁTSZERÉSZ

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRÚT 15. SZ.

A FOGÁPOLÁS legalkalmasabb eszköze

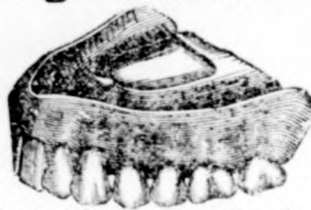
a Dr. EGGER-féle
Kalium chloricum-

FOGPASZTA.

ORVOSILAG AJÁNLVÁ.

Főraktár NÁDOR-GYÓGYSZERTÁR
Budapest, VI., Uáci-körút 17. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em. fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Unneppnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetik.

Ajánlja dúsan felszerelt látszerészeti árúk raktárát.
Saját készítményű szemüvegeket, valódi hegyi kristály
üvegek; a legfinomabb Goerz és Busch féle látszerüvegeket.
A pénztár tagjai 15% engedményben részesülnek.

☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD « ÉS
HULLÁMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ « «
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

„MATADOR”

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

☐☐☐

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek *építőköve*,
mellyel nemcsak *gyorsan* és *olcsón*,
de az *egészségügyi* követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiegétéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

HIRSCH és FRANK

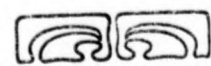
Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. ☐ ELSŐRANGÚ REFERENZIÁK.

AUTOMOBILOK ACETYLEN LÁMPÁK

≡ BÁRDI JÓZSEF ≡
AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

TELEFONSZÁM 50-81.

BUNZL ÉS BIACHBUDAPEST, IX. KERÜLET
SOROKSÁRI-ÚT 94. SZÁM.Vesznek és eladnak mindennemű ron-
gyokat és papirhulladékot. Állandó nagy
raktár tisztítórongyokban.**DIGESTOL GLÜCK****a legfokéletebb emésztőpor.**Elősegíti az emésztést, fokozza a bél-
működést és étvágyjavítólag hat. Javalva
van a gyomor- és bél legkülönbözőbb
bántalmainál, nehéz emésztés esetében,
bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható minden gyógyszerertárban.

Főraktár:

Glück-féle gyógyszerészeti labororium
Budapest, VIII., Rákóczi-tér 2.**GARAY SAMU**
== ÉS TÁRSA ==sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötőszers- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyző egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
— egyéb berendezéseiket. —**JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!**

Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!**SEMPERIT GUMMIWERKE**

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

TELEFON 53-77. TELEFON 53-77.

BIENENSTOK VILMOSRUGGYANTA-BÉLYEGZŐGYÁR ÉS VÉSŐ-INTÉZET
BUDAPEST. Fő-üzlet: CSAK
RÁKÓCI-ÚT 64. SZ. Fiók-üzlet:
:: KÁROLY-KÖRÚT 18. SZ. :::: Gyártmányai: ruggyanta- és rézbélyegzők,
pecsétnyomók, számozó- és lapszámozó-
gépek, dombornyomó-sajtók, monogrammok,
bélyegző- és előnyomtató-festékek, állandó
festékpárnák, ruhajelző-festékek stb. :: ::**SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.**

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapboro-
gatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők,
gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, köszvény, ideg-
bőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrásA legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borviz. — Hathatós szomszillapító. — Óvszer
fertőző betegségek ellen.szénsavval telített ásványvíze hasz-
nos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és
EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredményel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

Kisérelje meg mindenki a közkedvelt

☛ SZABADALMAZOTT ☛

WILLAX

kávékockát,

mely a legtökéletesebb a maga nemében.

Darabja **4** fillérért mindenütt kapható.

ÜGYELJUNK a »szabadalmazott Willax kávékocka« felírású csomagolásra!!

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-actív iszappal való részleges göngyölés. Csúz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapborogatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők, gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúz, köszvény, idegbőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borviz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer fertőző betegségek ellen.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÜTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

szénsavval telített ásványvize hasznos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM: CIKKEK: Javaslatok az ólommérgezések elhárítására. Dr. Heller Farkastól. — Megjegyzések a munkásbiztosítási törvény körül. Dr. Pap Gézáttól. — A bérmunkások betegedési és halálozási kockázata. Dr. Pach Henriktől. — Még egy szó a munkaképesség-csökkenés igazságos megállapításáról. Dr. Kadosa Marcelltól. — Egészséges park-gazdálkodást! — Ipari választott bíróságok és bérhivatalok Ausztrália continensén. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: A kerületi munkásbiztosító pénztári tisztviselők szolgálati és fegyelmi szabályzata. — A veszprémmegyei ipartestületek akciója. — A bosznia-hercegovinai munkásbetegsegélyző pénztár. — Balesetbiztosítás Boszniában. — Az alsó-ausztriai kerületi munkásbetegsegélyző pénztárak. — A hamburgi helyi pénztárak (Ortskrankenkassen) egyesülése. — Anyasági biztosítás Olaszországban. — Aggkori járadéktörvény Franciaországban. — A betegség esetére való biztosítás Norvégiában. — Munkáskiszorítás Kubában. — **Szociális egészségügy:** Szociálpolitikai szakelőadó Budapest székesfővárosnál. — Csecsemővédelem. — Anyák és csecsemők nyári szünideje. — A berlini országos biztosító intézetnek fogászati rendelője. — Ipari betegségek. — **Munkaviszony:** Családi fizetési pótlék. — Munkaviszony és az állampolgári jogok gyakorlása. — A sztrájkörsem rendőri üldözésének jogtalansága. — Szabad-e beszélni a gyári munka közben? — Az egyesülés jogvédelme. — Tisztességes pincérszerződés. — Az angolországi szakszervezetek 1908-ban. — Nyolc órás munkanap az amerikai könyomdaiparban. — Az amerikai bányákban elpusztult munkásokról. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

LIBÁL és MÁRZ

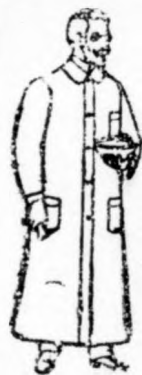
optikai intézet motor-hajtással

BUDAPEST, VI. KER.,
TERÉZ-KÖRÚT 54. SZ.

a nyugoti pályaudvarral szem-
ben, a Podmaniczky-utcai sarok-
házban.

Telefon 99-56. □ Törzsüzlet 1846 ban alapítva.

Csüptető- és szemüveg-különlegessé-
gek. Színházi látcsövek és távcsövek.
Hőmérők. Nagyítók. Üvegműszerek.
Laterna magikák. Rajz- és mérőeszkö-
zök. Barométerek és nedvességmérők.
Tájolók. Szög- — dobok — tükrök és
prismák. Különböző fajsúlymérők (areo-
meterek). Fényképészeti kamarák és
kellékek. **SPECIALISTÁK:** Törv. véd-
ett gyári villamosjelző és csirkeköltő-
hőmérőkben. Úgyszintén különféle
munkás szemüveg és respirátorokban.
*A legtöbb budapesti és vidéki munkás-
és betegsegélyző pénztárak szerződés-
ses szállítói.*

Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 15.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes,
jó hatása, egészségápoló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősege saját kezelésében.

Telefon 36-52. Telefon 36-52

Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.